

Debreceni Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

A nemek nyelvhasználatának szociolingvisztikai
vizsgálata

Szakedolgozat

Témavezető:

Dr. Nyirkos István
Egyetemi tanár

Készítette:

Boros Éva
V. magyar – IV. angol

Debrecen, 2006.

Tartalom

1. Bevezetés	3
2. Az egyes nyelvi szinteken mutatózó különbségek	4
2.1 Hangtan	4
2.2 Alaktan	7
2.3 Szókincs	10
3. A társalgási stílusban mutatózó különbségek	16
4. A kétnyelvűek nemek szerinti nyelv választása	25
5. A nyelvi tabu	26
6. Egyéb eltérések	28
7. Lehetséges okok és magyarázatok	35
8. Befejezés	39
Felhasznált irodalom	40
1. táblázat	41

1. Bevezetés

A szociolingvisztika az elmúlt évtizedekben fokozott érdeklődéssel fordult a nemek nyelvhasználatában mutatkozó eltérések vizsgálata felé. Arra a kérdésre kereste és keresi a választ, hogy vajon eltérően használnak-e egy adott nyelvet az azt beszélő férfiak és nők? Ha igen, akkor mi lehet ennek az oka? A nyelvi rendszer mely szintjein jelentkezhetnek különbségek? Ilyen és ehhez hasonló kérdések foglalkoztatják tehát a nyelvészeket, különös tekintettel most a magyar nyelvészekre és néhány külföldi szakemberre, akik számos munkájukban rögzítették már e területen végzett kutatásaik eredményét. Jelen dolgozatban a kutatások tapasztalatainak összefoglalása mellett arra is törekszem, hogy saját vizsgálatokat végezve alátámasszam, vagy éppen megcáfoljam ezeket a tapasztalatokat.

Ahhoz, hogy a két nem nyelvhasználatában mutatkozó különbségekhez eljussunk, egy kicsit távolabbról kell megközelítenünk a kérdést. Abban talán mindenki egyetért, hogy a két nem között számtalan különbség megfigyelhető. Ezeket az eltéréseket vizsgálja az ismert angol szerzőpáros: Barbara és Allan Pease, akik a Park Kiadó gondozásában megjelent *Illünk egymáshoz? Párkapcsolati ki mit tud c.* könyvükben szórakoztató módon próbálják meg megközelíteni a már sokat emlegetett különbségeket. Ebből az írásból származik a következő idézet, ami eléggé radikális módon közelíti meg a központi problémát:

„Nagyjából az közös bennük [ti. a két nem között], hogy egyazon fajhoz tartoznak. Más világban, más értékrend szerint és igencsak más szabályoknak engedelmeskedve élnek.” (Barbara és Allan Pease 2006: 5)

A szerzőpáros véleménye szerint a probléma nagy valószínűséggel már az őskorban elkezdődött. Akkoriban ugyanis már világosan elkülönültek a férfi és női szerepek: míg a férfiak fő feladata az volt, hogy a napi élelmet megszerezzék a családjuknak, és védelmezzék őket, addig a nők elsődleges szerepe a gyermekszülés, és a családi fészek megóvása volt. Mindkét nem képességei úgy fejlődtek, hogy feladatuknak minél jobban meg tudjanak felelni. Így például a nőkben kifejlődött a kifinomult érzék („női megérzés”), aminek a segítségével a gyerekek vagy felnőttek viselkedésében bekövetkezett legkisebb változás sem kerülte el a figyelmüket. A férfiak pedig megtanultak kitűnően tájékozódni és célozni.

Az igazság az, hogy a nemek között meglévő különbségek létrejöttéhez nagyban hozzájárult az is, hogy nem egyforma az agyuk felépítése. A nőknél állítólag 10%-kal vastagabb idegnyaláb köti össze a jobb homloklebenyt a ballal, és akár 30%-kal is több lehet a kapcsolódások száma, mint az ellenkező nem esetében. Ez a magyarázata állítólag annak, hogy a nők sokkal kifinomultabb érzékszervekkel rendelkeznek, mint a férfiak. Ezen kívül természetesen sokkal több nyilvánvaló biológiai eltéréssel kell számolnunk. A férfiak ugyanis általában magasabbak és erősebbek, mélyebb a hangjuk, mint a nőké, viszont a nők általában tovább élnek, mint az ellenkező nem képviselői. Az ilyen jellegű különbségek magyarázatául társadalmi tényezők szolgálnak. Lehetséges például, hogy a nők azért élnek tovább, mint a férfiak, mert teljesen más a szerepük a társadalomban (ld. gyereknevelés), és általában más jellegű állásokat is töltenek be.

A biológiailag adott eltéréseken túl az angol szerzőpáros a mindennapi életben megmutatkozó különbségeket is számba vette. Csak néhányat említek itt most meg példaként. Azt szokták mondani, hogy a férfiaknak jobb a térlátásuk, és könnyebben boldogulnak a térképek olvasásával is. Ezzel szemben a nők gyengébb térlátási képességekkel rendelkeznek, ezért van az, hogy a pilóták 98%-a férfi. Egy másik példa szerint, ha sok a stressz a nő életében, akkor általában kibeszéli magából, míg a férfiak inkább magukba fordulnak.

És ezen a ponton már el is jutottunk a beszédhez, a kommunikációhoz, hisz ezen a területen is tapasztalhatunk eltéréseket a két nem között. Dolgozatom most következő fejezeteiben ezeket a különbségeket veszem számba oly módon, hogy a szakirodalomban lejegyzett gondolatokat összegzem, és saját vizsgálati eredményeimmel támasztom alá, vagy esetleg cáfolom meg az ezzel foglalkozók tapasztalatait.

2. Az egyes nyelvi szinteken mutatkozó különbségek

2. 1 Hangtan

Általánosan elfogadott az a nézet a szociolingvisztikában, hogy már a nyelvi rendszer legalsó szintjén, a hangtan területén is mutatkozhatnak különbségek a két nem nyelvhasználatában. Ennek az állításnak a bizonyítására vállalkozott a magyar nyelvészek közül KOVÁCS ISTVÁN, aki egy egész nyelvközösség, tudniillik egy falu

lakóinak nyelvhasználatát állította kutatásainak középpontjába. A szerző a *Magyar Nyelvjárások* 2. kötetében megjelent tanulmányában Somoskőújfalu lakosainak beszédét vizsgálta azzal a céllal, hogy feltárja a nemzedéki változásokat ebben a palóc faluban. Somoskőújfalu Salgótarjától északra, a magyar-szlovák határ mentén található kis falu. 1953-ban, a vizsgálat évében egy rohamosan fejlődő, új városrészekkel bővülő település volt, melynek lakói főként a mezőgazdaságból és a bányászatból éltek.

KOVÁCS ISTVÁN abból indult ki, hogy „[...] még egy kisebb falu nyelvében is vannak hangtani, alaktani, mondattani és szókincsbeli eltérések” (MNyj 2 (1953): 146). Számára a legfontosabbak a nemzedékek nyelvezetében mutatkozó különbségek voltak, de azt is hangoztatta, hogy ugyanazon községbeli férfiak és nők nyelvében lévő eltérő nyelvi sajátosságok is jól megfigyelhetők egy-egy ilyen vizsgálódás alkalmával.

A szerző megfigyelte, hogy a Somoskőújfaluban élő férfiak és nők beszédében leginkább a kettőshangzók terén mutatkoznak különbségek. Míg a férfiak és az idősebb nemzedék kiejtésében jól megfigyelhető az *őü* kettőshangzó, addig a fiatalok és a középkorú asszonyok már inkább a köznyelvi *ő*-t részesítik előnyben, például olyan szavakban, mint a *főz*, *bő*, *mező*, *cipő*, *bőr* stb. Ehhez még azt is hozzáteszi, hogy „a nők, különösen az iskolás lányok sokkal tisztábban ejtik a kettőshangzókat, mint a férfiak” (MNyj 2 (1953): 147).

A jelenség magyarázatául azt a tényt hozza föl, hogy a bekövetkezett társadalmi, kulturális, gazdasági változások mély nyomot hagytak a városok, de főleg a falvak nyelvhasználatában, aminek következtében „fokozottan erősödik a köz- és az irodalmi nyelv kiegyenlítő hatása” (MNyj 2 (1953): 152). Ennek pedig KOVÁCS ISTVÁN szerint az az eredménye, hogy a köznyelvi hangok fokozatosan tért hódítanak, míg ezzel szemben a nyelvjárási hangok jelentősen visszaszorulnak, majd lassan kihálnak. A fent említett példákból a kettőshangzók monoftongizálódása figyelhető meg, ami a nyelvjárási diftongusokkal szemben a köznyelvi monoftongusok elterjedését mutatja.

Egy nyelven belül azonban nem csupán a hangok ejtésében, hanem más területeken is lehetnek különbségek a férfiak és nők nyelvhasználatában. Itt lehet megemlíteni például a szupraszegmentális tényezők szintjén a hanglejtést. Erre vonatkozóan is születtek figyelemre méltó kutatási eredmények. MAGDICS ugyanis

megfigyelte, hogy a nők beszéde általában dallamosabb a férfiakénál, vagyis a zenei dallamvariánsok elsősorban a nők beszédére jellemzőek. Megszólalásaik során a nők inkább törekednek a szimetriára, míg ugyanez nem mondható el a másik nem képviselőiről (MAGDICS: MNy 1964: 462).

Az eddig elmondottakhoz még azt is hozzá kell azonban tenni, hogy hangtani eltérések a férfiak és nők nyelvváltozata között nem csak a magyar nyelvben, hanem más nyelvekben is megmutatkozhatnak. BÁRCZI például megemlíti, hogy Olaszországban meglepően jelentékeny eltéréseket tapasztaltak ugyanazon helységben élő férfiak és nők kiejtése között (MNy III (1941): 73). BENIGNY GYULA *Ismertetések és bírálatok* c. írásában több külföldi szerző megfigyelését is közli. COETSEM például úgy találja, hogy a két nem képviselői főként a vokálisokat ejtik különbözően; HOTZENKÖCHERLE pedig azt a megfigyelést teszi, hogy „[...] erősebb a zenei hangsúly a nők beszédében, mint a férfiakéban” (MNy 4 (1957): 107). Olyan szerző is volt azonban, aki arról számolt be, hogy „[...] egyes präteritum-alakok másképp hangzanak a nőknél, mint a férfiaknál” (MNy 4 (1957): 107).

KISS JENŐ írásában két példát is említ a nemek nyelvhasználatában mutatkozó hangtani eltérésekre. A kelet-szibériai csukcs nyelvben például, míg a nők *s*-et ejtenek, addig ugyanabban a szóban a férfiak *cs*-t vagy *r*-et. Így például a nők által használt *samkisin* alak helyett a férfiak kivétel nélkül a *ramkicsin*-t ejtik. Egy másik példa szerint az Egyesült Államok egyik tagállamában, Montanában él egy indián törzs, ahol a kiejtés a beszélő nemi azonosságát jelöli. Ha például egy férfi női formát használ, akkor biszexuálisnak tekintik (KISS 1995: 102).

A külföldi szerzők közül WARDHAUGH említ még hasonló példákat *Szociolingvisztika* c. könyvében. Egy, az angol nyelvre vonatkozó megjegyzése szerint például, a skót iskolás lányok gyakrabban ejtik a *t*-t olyan szavakban, mint például a *water* és a *got*, mint az ugyanabba a korcsoportba tartozó fiúk. Egy másik példája szerint az egyik amerikai indián nyelvben a nők palatalizált veláris zárhangot ejtenek ott, ahol a férfiak palatalizált dentális zárhangot: *kjata* (nők) ~ *djata* (férfiak). Ebben a nyelvben még egy érdekességet megfigyeltek a kutatók. Amikor egy női beszélő férfit idéz, akkor minden esetben női kiejtést tulajdonít neki; amikor viszont egy férfi idéz nőt, akkor „férfikiejtéssel” beszélgeti. Ha egy férfi beszélő az ellenkező nem képviselőinek kiejtését használja, akkor azt a nőiesség jelének tartják.

Megint egy másik nyelvben, a bengáliban a férfiak a szó eleji [n]-t gyakran helyettesítik [l]-lel, míg a nők, a gyerekek és az iskolázatlanok ezt nem teszik (WARDHAUGH 1995: 284).

Az angol nyelvre vonatkozóan született az a megállapítás is, hogy az ezt a nyelvet anyanyelvként beszélő nők és férfiak intonációs sémái valamennyire különböznek egymástól. A nők ugyanis bizonyos sémákat gyakrabban alkalmaznak, mint az ellenkező nem képviselői. Így például, ahogy azt WARDHAUGH is leírta, a nők olyan kijelentéssel is válaszolhatnak egy kérdésre, amelynek az intonációs sémája a kérdésekre hasonlít (tehát emelkedő), ahelyett, hogy ereszkedő hanglejtést használnának. Ennek valószínűleg az az oka, hogy a nők kevésbé biztosak magukban és véleményükben, mint a férfiak. Ugyanebből az okból kifolyólag használnak a nők több „megerősítő kérdést” (question-tag) a férfiaknál. Ezt a magyarban az „ugye” szócskával lehet kifejezni, mint például abban a mondatban, hogy *Elmegyünk este moziba, ugye?* (WARDHAUGH 1999: 286).

2.2 Alaktan

A nyelvi rendszer következő szintjén, az alaktan területén is megfigyelhetők eltérések a két nem nyelvhasználata között. SZABÓ ZOLTÁN a kalotaszegi nyelvjárás igeképző használatában mutatkozó nemzedéki és nemi különbségeket vizsgálta. A kiindulópontja az volt, hogy „bár az igeképző-használat egy viszonylag nagyobb területen is meglehetősen egységes, mégis található különbséget egy nyelvjáráson belül is” (MNYj 8 (1962): 133). Ezek az eltérések pedig véleménye szerint a különböző nemzedékek és a két nem beszédében figyelhetők meg a legjobban.

SZABÓ a dolgozatában a kalotaszegi nyelvjárás igeképző-rendszerére helyezte a hangsúlyt. Fontos ebben az esetben megemlíteni, hogy nem abból származnak különbségek a nyelvhasználatban, hogy a nemek nem ismerik mindkét (a nyelvjárási és a köznyelvi) formát. Az említett formáknak mindkét nem a tudatában van, de ahogy a szerző fogalmaz: „ezeket nem ugyanolyan mértékben és nem ugyanolyan módon veszi igénybe” (MNYj 8 (1962): 133). Az idősebbek és a nők ugyanis inkább a nyelvjárási formákat használják, s ezeket helyezik előtérbe az általuk is ismert köznyelvi alakokhoz képest. Ezzel szemben a férfiak és a fiatalok nyelvhasználatában éppen az ellenkező tendencia figyelhető meg, azaz inkább a

köznyelvi alakok használatával élnek. Álláspontjának alátámasztására a következő szópárokat említi (az első szót a női beszélőktől, a másodikat a férfiktól gyűjtötte): *csipdes ~ csipked, nyomogat ~ nyomkod, repdes ~ repked, rugdos ~ rugdal* stb. A szerző a tapasztalatait a következőképpen foglalja össze:

„A nők aktív szókincsében több nyelvjárási származék él, mint a férfiakéban, bár az ilyen természetű igék legnagyobb részét a férfiak is ismerik. A köznyelvi hatásra bekerült, újnak tekinthető alakokhoz (pl. *fektet*) viszonyítva a réginek minősíthető, nyelvjárási értékű képzett igék (pl. *feket*) tehát inkább a nők beszédében élnek. Ilyen vonatkozásban a nők igeképző-használata archaikusabb, mint a férfiaké” (MNYj 8 (1962): 135).

Az asszonyok nyelvében tehát sokkal több nyelvjárási származék él, mint a férfiakéban. A köznyelv hatására bekerült újabb alakok inkább a férfiak nyelvhasználatában figyelhetők meg, míg a régi, nyelvjárási formákat inkább a nők használják. Ez pedig azért van így, mert a nők nyelve archaikusabb, konzervatívabb a férfiakénál, legalábbis ebben a tekintetben.

A nők nyelvének archaikusságát BENIGNY GYULA is megemlíti. Ismertetésében így fogalmazza meg véleményét a jelenség magyarázatáról:

„Egy másik, szintén eléggé általánosan elterjedt felfogás szerint a nők beszéde konzervatívabb, egyes esetekben szinte archaikus a férfiakéhoz viszonyítva. Ennek oka a nőnek más szociális helyzete, házhoz kötöttsége, egyes vidékeken a nyilvánosságtól való elkülönítése, kevesebb iskoláztatás, kisebb műveltség és hasonlók” (MNYj 4 (1957): 107).

SZABÓ ZOLTÁN magyarázatában is elsősorban a nők nyelvének archaikusságára helyeződik a hangsúly, holott ennek éppen az ellenkezőjére is rávilágít. Így fogalmaz:

„[...] érdekes jelenségként említhetjük meg azt a körülményt, hogy a sajátosan nyelvjárási képzésű igék közül a régebbi, megszokott származékok mellett az újabbak, a szokatlanabbak, de szintén csak nyelvjárási értékűek [...] alkotói és használói elsősorban szintén a nők” (MNYj 8 (1962): 135-136).

Ebből a szempontból tehát a nők nyelvhasználatára éppen az újítás a jellemző. Érdekes jelenség mutatkozik így a gyengébbik nem képviselőinek a nyelvében: hol archaikus jellegű, hol pedig újító tendenciák figyelhetők meg benne.

A két nem nyelvhasználatában mutatkozó különbségek magyarázatául SZABÓ ZOLTÁN szerint az a tény szolgál, hogy a férfiak általában olvasottabbak, mint a nők. Rendszeresen forgatják a napilapokat, és szépirodalmat is gyakrabban olvasnak, mint a másik nem képviselői. Emellett persze azt is meg kell említeni, hogy a kalotaszegi férfiak többsége hosszabb-rövidebb időre távol maradt a falujától: katonáskodott, gyárban, vagy a vasútnál dolgozott. Ilyen és ehhez hasonló okok miatt pedig a férfiaknak sokkal élénkebb a köznyelvvél való kapcsolata, nyelvük jobban ki van téve a köznyelvi hatásoknak. Ezzel magyarázhatjuk, hogy az ő nyelvükben a nyelvjárási alakok rovására egyre több köznyelvi alak jelent meg. Ezzel szemben a nők nyelvét nem érték hasonló hatások a köznyelv irányából, ezért ők megmaradtak a régiesebb, nyelvjárási formák használatánál.

Annak viszont egészen más természetű oka van, hogy a nők nyelvhasználatára egyszerre jellemző az archaikusság és az újítás. „Tudjuk, hogy az újítás termékeny talaja az affektív beszédhelyzet” (MNYj 8 (1962): 136) – mondja SZABÓ ZOLTÁN. Az ilyen beszédhelyzetben ugyanis gyakrabban hallunk újabb képzésű igéket. A nőkre pedig különösen jellemző az affektivitás: náluk ez gyakoribb és erősebb fokú, mint a férfiaknál. Az ilyen jellegű kifejezésmód tehát elsősorban a nőkre jellemző, ezért teljesen logikus, hogy képzőhasználatuk színesebb, kötetlenebb, mint az ellenkező nem képviselőinek nyelve.

A nők nyelvében jelentkező eme kettősséget BENIGNY GYULA is megemlíti. Ő azonban a tanulmányában nem saját tapasztalatait írja le, hanem külföldi szerzők megfigyeléseit összegzi. Példaként hozza föl STRAKA nevét, aki „a XVI-XVII. századi francia grammatikusaiból vett idézetekkel kimutatja, milyen erős újítók voltak annak a kornak a női a francia kiejtésben, tehát a hangtanban” (MNYj 4 (1957): 107). STRAKA ugyan nem magyarázza meg ezt a jelenséget, de más szerzők, mint például COETSEM hasonló okokat sorolnak föl, mint a magyar nyelvészek között SZABÓ ZOLTÁN. COETSEM szerint ugyanis pszichikai okai vannak annak, hogy a nők hol konzervatívak, hol pedig újításokra hajlamosak nyelvhasználatukban. Ez az ok pedig abban keresendő, hogy a gyengébbik nem képviselői erősebben állnak az érzelmek hatása alatt, mint a férfiak.

KISS JENŐ ebben a tekintetben is számos érdekes példát mutat be írásában. A Karibi-félsziget egyik bennszülött nyelvében az elvont főnevek neme különbözik a férfiak és a nők nyelvhasználatában. A női beszélők ugyanis hímnemüként, a férfiak viszont nőnemüként használják őket. Az USA egyik indián nyelvében a nők által használt igealakokhoz képest a férfiak nyelvhasználatában egy többlettoldalékkal találkozhatunk. Ehhez hasonlóan egy másik indián nyelvben a férfiak egymás közötti társalgásában a szavak hosszabbak, mint mondjuk, ha egy nővel beszélgetnek, vagy ha egy nő egy azonos neművel kommunikál. A kutatók ezzel kapcsolatban azt feltételezik, hogy a rövidebb női alakok a nők alacsonyabb társadalmi helyzetét mutatják (KISS 1995: 102).

WARDHAUGH könyvében is számos példát találhat az olvasó az alaktan területén jelentkező nyelvhasználatbeli különbségekre. Itt lehet megemlíteni mondjuk a japán nyelvet. A japán nők ugyanis beszéd közben egy partikula (*ne*) használatával nyilvánítják ki azt, hogy nők. Ugyancsak a japánban, ha egy férfi társalgás közben önmagára utal, akkor *wasit* vagy *oret* használ, míg egy nő *watasit* vagy *atasit*. Ezt az elkülönülést a gyerekek már nagyon korán megtanulják, és a későbbiekben tudatosan alkalmazzák (WARDHAUGH 1999: 286).

2. 3 Szókincs

Talán ez az a terület egy nyelven belül, ahol a legszignifikánsabbak a két nem nyelve közötti eltérések. A magyar nyelvészek közül BENIGNY GYULA megállapította, hogy „általában a nők beszéde leginkább a szókincsben különbözik a férfiakétól” (MNYj 4 (1957): 107). Ez több okra is visszavezethető. Mindenképpen utalnunk kell a férfiak és nők társadalomban betöltött szerepére. A két nem eltérő foglalkozási körei például nagymértékben elősegítik a szókincs differenciálódását. Vannak olyan foglalkozások, amelyek kifejezetten női munkák (pl. szövés, fonás, varrás), és ezeknek a szakszókincsét nem ismerhetik teljes egészében a férfiak. Ugyanakkor ez visszafelé is igaz: a különféle „férfias” munkák, így például a mezőgazdasági- vagy műhelymunkák teljes szókincsével pedig a nők nincsenek tisztában. A gyermeknevelés, a betegápolás is inkább női munka, és a népi gyógymódokat, illetve babonákat is a nők ismerik jobban, amiből az következik, hogy ezek szókincsében is jártasabbak az asszonyok. A katonai szolgálat, az idegen

városokban való munkavállalás viszont a férfiak nyelvén hagyott kitörölhetetlen nyomot: az ebben a közegben szerzett új szókincset nyilvánvalóan nem mindig érthették az asszonyok.

VÉGH JÓZSEF a *Társadalmi szempontok a néprajzkutatásban* című tanulmányában még a következőre is rávilágít:

„De van az eddig említetteknel egy sokkal fontosabb szempont. Tekintve, hogy a nők sokkal zártabb közösségekben élnek, mint a férfiak, beszédjük sokkal konzervatívabb, mint a férfiaké, akik a munkavállalás, katonáskodás (háború) következtében a falujukból elkerülnek, a közéletben is nagyobb szerepet játszanak, a művelt társadalmi osztályokkal többet érintkeznek és így a legkülönbözőbb behatások alá kerülnek” (MNny III (1941): 319-320).

Megint azt a nézetet olvashatjuk tehát, hogy a nők nyelve (jelen esetben szókinca) archaikusabb a férfiakéhoz képest. Ez igaz is abból a szempontból, hogy a szülőfalun kívüli hatások mély nyomot hagynak a férfiak szókincaiban, míg az otthon maradt nők sok szólást, közmondást őriznek a nyelvükben, a külső hatásoknak jobban ellenállnak, a hagyományokhoz pedig jobban ragaszkodnak, mint az ellenkező nem képviselői. KOVÁCS ISTVÁN érdekes szempontból közelíti meg a problémát, és így fogalmaz:

„A használatból kimúló bútorokkal, eszközökkel, felszerelésekkel, ruházati darabokkal és szokásokkal, hiedelmekkel kivesznek elnevezéseik is. Pl.: a láda „szekrény, sifony” csak az 50 éven felüli asszonyok fő bútora” (MNYj 2 (1953): 152).

A két nem nyelvhasználatában mutatkozó szókincaiban eltéréseket más nyelvekben is megfigyelték már. KISS JENŐ közlése szerint például a japánban vannak csak férfiak által használt személyes névmások. Ilyen a *boku* (egyes szám első személy, informális) és az *ore*, ami rosszallást, helytelenítést fejez ki. Ezzel szemben rosszallást kifejező női személyes névmás nincs a japán nyelvben (KISS 1995: 103).

Vannak azonban olyan szélsőséges esetek is, amikor a két nem által használt szókinca majdnem teljes egészében különbözik egymástól, vagyis a nemek szinte két különböző nyelvet beszélnek. A kutatók egy ilyen esetre bukkantak az 1980-as években, egy kínai tartományban. Az erről szóló cikk a *Nők Lapja* 2005. május 18-ai

20. számának kilencedik oldalán jelent meg és rövid terjedelme miatt szó szerint közlöm:

„Szó szerint női nyelven beszélnek – Felfedezték a világ egyetlen női nyelvét: a közép-kínai Hunan tartományban élő, yao népcsoporthoz tartozó nők saját nyelvükön kommunikálnak. A női nyelv eredete még kérdéses, bár már 1983 óta tanulmányozzák, és eddig mintegy kétezer betűjét, jelét határozták meg. Sajnos, féltő, hogy hamarosan kihalt a gyengébbik nem „kincse”, hiszen már csak néhány idős ember, köztük a kilencvenhárom éves *Yang Huanyi* tud írni és olvasni is ezen az anyáról lányra szálló nyelven. Érdekes, hogy a népcsoport férfijait sohasem izgatta, miből zárják ki őket, asszonyaik miről beszélnek számukra érthetetlen szavakkal.”

A szókincs tekintetében rengeteg vizsgálat irányult az angol nyelvre. Van olyan kutató, aki azt állítja, hogy az angol nők gyakrabban használnak olyan színneveket, mint például a *bézs, mályva, levendula, akvamarin, bíborvörös*, mint az ellenkező nem képviselői. Ugyancsak gyakran használják az olyan mellékneveket, mint az *elragadó, imádni való, isteni, pompás*, míg ezek a férfiak beszédében csak nagyon ritkán, vagy egyáltalán nem jelennek meg. Bizonyítani nem tudjuk, hogy ez így van-e, de a nőknek állítólag saját, külön szókészletük van bizonyos érzelmek hangsúlyozására.

A téma felkeltette az érdeklődésemet, és vizsgálatokat végeztem az angol nyelvre vonatkozóan. A továbbiakban ismertetem a kutatást és az eredményeit.

A kiindulópontom az volt, hogy bizonyos mellékneveket a nők sokkal gyakrabban használnak, mint a férfiak. A vizsgált melléknevek a következők voltak: *beautiful* (gyönyörű), *charming* (elragadó), *dear* (kedves), *delicate* (finom), *eager* (lelkés), *happy* (boldog), *little* (pici), *lovely* (bájos), *pale* (sápadt), *precious* (értékes), *pretty* (csinos), *sweet* (édes). Azt feltételeztem, hogy ha ezek a melléknevek a nők beszédében gyakrabban fordulnak elő, mint a férfiakéban, akkor nők által írott szövegekben (szépirodalmi alkotásokban) is gyakrabban kell, hogy megjelenjenek, mint mondjuk az ellenkező nem képviselőinek írásában.

Az első feladatomban az volt, hogy összegyűjtsek férfiak, illetve nők által írott szövegtörzseket. Eredetileg kizárólag amerikai írók és írónők műveit szerettem volna vizsgálni, de mivel nem állt rendelkezésemre megfelelő számú amerikai író

által írt regény, ezért brit regényeket is fölvettem a listámra. A szövegtörzsek összegyűjtésében nagy segítségemre volt a világháló, melyen ma már több olyan honlapot is találhat az érdeklődő, ahol teljes egészében föllelheti a különböző szépirodalmi alkotásokat. Az én választásom a www.gutenberg.net nevű oldalra esett, s erről töltöttem le a következő szövegeket:

- ◆ Nathaniel Hawthorne: A skarlát betű
- ◆ Mark Twain: Tom Sawyer kalandjai
- ◆ Edgar Allan Poe: Összes művei 1.
- ◆ Jack London: A vadon szava
- ◆ James Fenimore Cooper: Az utolsó mohikán
- ◆ Herman Melville: Moby Dick

- Louise May Alcott: Jack és Jill
- Kate Chopin: The Awakening
- Harriet Beecher Stowe: Tamás bátya kunyhója
- Willa Cather: Az én Antóniám
- Jane Austen: Büszkeség és balítélet
- Charlotte Brontë: Jane Eyre

A szövegek immár a rendelkezésemre állottak, de ahhoz, hogy a vizsgálatomat kivitelezni tudjam, szükség volt egy megfelelő számítógépes programra. A szóban forgó program a Sisyphus Concordancer (SCO) nevet viseli, megalkotója pedig a Debreceni Egyetem Angol-Amerikai Intézetének tanára, Tóth Ágoston. Ez a program alkalmas írott szövegtörzsek vizsgálatára több szempontból: például kulcsszavak alapján (számomra ez a funkciója volt igazán érdekes), de emellett hasznos lehet nyelvtanulás, illetve –tanítás esetében az osztályteremben is. A fent említett szépirodalmi alkotások Internetről való letöltése, majd pedig a SCO programba való másolása után kerülhetett sor a szövegek vizsgálatára. Mivel engem a már felsorolt melléknevek előfordulása érdekelt, ezért azokra összpontosítottam minden figyelmemet. A vizsgálat eredményeit a következő táblázatban foglaltam össze:

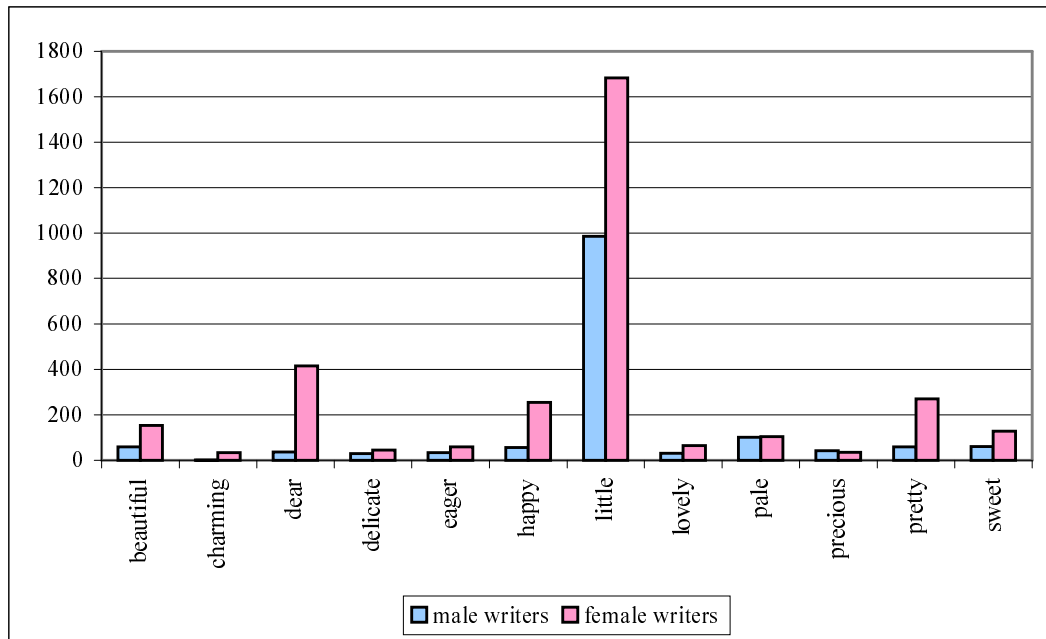
	Cooper	Hawthorne	London	Melville	Poe	Twain	Alcott	Austen	Brontë	Cather	Chopin	Stowe
beautiful	15	13	4	8	12	8	15	15	28	12	15	68
charming	0	0	0	0	0	1	6	20	4	1	4	0
dear	10	11	0	9	6	2	92	157	30	9	23	105
delicate	10	9	0	7	4	0	10	6	10	2	9	8
eager	11	3	4	13	3	1	27	13	11	4	2	2
happy	15	16	0	7	4	15	64	81	54	13	11	32
little	239	234	16	249	106	142	373	189	342	231	186	362
lovely	14	2	0	11	2	2	35	3	14	8	0	6
pale	46	24	2	18	6	6	14	4	53	8	7	18
precious	12	4	1	18	0	8	15	2	5	3	4	7
pretty	4	3	4	29	3	17	111	24	23	30	14	69
sweet	22	5	2	26	3	3	47	6	41	7	10	18

Ezt a táblázatot a következőképpen kell értelmezni. Az első oszlopban található a vizsgált melléknevek betűrendben; az első sorban pedig a tárgyalt szerzők nevei (szaggatott vonallal elválasztva a férfiak és a nők). A cellákban található szám adatok azt jelzik, hogy az adott író vagy író nő alkotásában hány alkalommal fordult elő az adott melléknév.

A táblázatban olvasható eredményeket a következőképpen kaptam meg. A SCO program segítségével készítettem két szólistát: egyet a nők, egyet pedig a férfiak által írott szövegekre támaszkodva. Ez a két lista tartalmazta az írásművekben előforduló összes szót, illetve előfordulásuk számát is. Ezek után egyesével kiválasztottam a vizsgált mellékneveket, és előfordulásuk számát följegyeztem a fenti táblázatba.

A vizsgálat eredményei nagyon érdekesek. Megállapíthatjuk, hogy a tizenkét melléknévet mind a férfiak, mind pedig a nők használják irodalmi alkotásaikban. Az egyik melléknév azonban (*charming*) csak egyetlen alkalommal jelenik meg a férfiak írásaiban; míg egy másik (*little*) sokkal többször fordul elő, még ha nem is olyan gyakran, mint a nőknél. A többi tíz melléknév között is előfordul néhány, amiket egyes férfi írók nem használnak (*dear*, *delicate*, *lovely*, *precious*). Általában a nők alkalmazzák ezeket a mellékneveket, de náluk is előfordul, hogy kevesebb alkalommal fordulnak elő a vártnál.

Az adatok elemzését követően az eredményeket ebben a diagramban foglaltam össze:

Mivel a konkrét számadatok nem fértek bele a diagramba, ezért azokat egy külön táblázatban közlöm:

	férfi	női
beautiful	60	153
charming	1	35
dear	38	416
delicate	30	45
eager	35	59
happy	57	255
little	986	1683
lovely	31	66
pale	102	104
precious	43	36
pretty	60	271
sweet	61	129

A táblázatból egyértelműen kitűnik, hogy a nők sokkal gyakrabban használják a vizsgált mellékneveket, mint a férfiak. Egyetlen esetben azonban, érdekes dolgot figyelhettünk meg: a *precious* melléknév ugyanis a férfi írók által írott művekben többször fordult elő, mint a nőknél. Ez azonban, véleményem szerint, mit sem változtat az eredményen: igazolódtott az a föltételezés, hogy a nők gyakrabban használnak bizonyos mellékneveket, mint az ellenkező nem képviselői. Ez pedig azt

támasztja alá, hogy a nők sajátos kifejezőkészlettel rendelkeznek bizonyos érzelmek hangsúlyozására.

Egy érdekessége a dolognak, hogy a férfiak és nők szóhasználatában mutatkozó különbségekre már az ókorban is rámutattak. VÉGH JÓZSEF például tanulmányában egy másik szerző, SCHMIDT JÓZSEF munkájából idéz. Az idézet szerint Ciceró már a saját korában megfigyelte (i.e. 106 – i.e. 43-ig élt), hogy a római nők másként beszéltek, mint a férfiak, mert a nők nem vettek részt a nyilvános életben, ami természetesen más nyelvhasználatot kívánt meg, mint mondjuk az otthoni háztartás (MNny III (1941): 320).

3. A társalgási stílusban mutatkozó különbségek

Mint megfigyelhettük, a nyelvi rendszer egyes szintjein – a hangtan, az alaktan és a szókincs területén – számos eltérés jelentkezhethet a férfiak és nők nyelve között. Ezek után egyáltalán nem meglepő, hogy a nemek társalgási stílusában is mutatkozhatnak különbségek. Ezen eltérések egyik része társadalmi tényezőkre, míg másik része az eltérő szocializációs eljárásokra vezethető vissza.

A társalgás egyik legfontosabb alapelve az ún. együttműködési-elv, ami a beszélő és a hallgató kölcsönös együttműködését feltételezi a teljes megértés érdekében. A férfiak és nők kommunikációja több szempontból is eltér egymástól, mert „[...] más-más nyelvhasználatot tartanak megfelelőnek egy adott szituációban, s társalgási stílusuk is ennek megfelelően alakul” (SIMON 1999: 98). Ez az idézet egy olyan tanulmányból való, melynek szerzője a *Négy esküvő és egy temetés* című amerikai film alapján vizsgálta a társalgási stílusban megmutatkozó nemi jellegzetességeket és különbségeket. SIMON ORSOLYA a következő szempontokra helyezte a hangsúlyt:

- Böbeszédűség
- Visszaigazolás, visszacsatolás
- Utasítások, felszólítások
- Négybetűs és tabuszavak, szleng
- Bókok
- Nyomatékosító hangsúly
- Udvariasság
- Pletyka

A közhiedelem szerint például a nők sokkal többet beszélnek, mint a férfiak. Ennek azonban ellentmond az a megfigyelés (amit a szerző a filmbeli tapasztalatok alapján is alátámaszt), hogy a legtöbb esetben a férfiak azok, akik a beszélgetés irányítását a kezükbe veszik, ugyanis: „Férfiak és nők interakciójában a társadalmi elvárásoknak megfelelően a nők hallgatnak, vagy csak kevesebbszer szólalnak meg” (SIMON 1999: 100). A szerző által említett közhelynek a másik oka az lehet, hogy a nők által kedvelt témákat (család, otthon) mindig is másodlagosnak tartották, amelyről nem érdemes annyit beszélni. A női beszéd terjedelmét azonban növelhetik bizonyos jellegzetességek: így például a férfiakénál udvariasabb, támogatóbb nyelvhasználat kifejezőeszközei; a férfiak viszont általában több „mellékes” szót hagynak el élőbeszédben.

SIMON ORSOLYA következő vizsgálati szempontja a visszaigazolás, visszacsatolás volt. Egy angol szerző, HOLMES munkájából idéz, aki a következőket állítja: „[...] a nők több bátorító visszajelzést adnak beszédpartnerüknek, mint a férfiak”¹ (SIMON 1999: 101). A férfiak azonban ezeket a visszajelzéseket nem bátorításként értelmezik. Látszólag ugyanis a nők állandóan egyetértenek velük, bólogatnak, nincs önálló véleményük, és rövid válaszreakcióikkal csak bizonytalanságukat mutatják ki. Sokáig az olyan nyelvi szerkezeteket, mint például a rövid válaszreakciók, a töltelékszavak, „ugye” kérdések, eufemizmusok stb. nőkre jellemzőnek tartották, de a kutatók azóta bebizonyították, hogy „ezek a szerkezetek más-más kontextusban más-más funkciót tölthetnek be, így nem kizárólagosan bizonytalanságot fejeznek ki” (SIMON 1999: 101). Így például a nők rövid válaszreakciói a téma iránti érdeklődésüket hivatottak közvetíteni a beszédpartner felé. Ugyanígy a töltelékszavak (pl. *well, you know, I think* stb.) sem mindig a nők bizonytalanságát jelölik. Kutatások bebizonyították, hogy a nők ezeket a szavakat inkább magabiztosságuk kifejezésére használják. Az „ugye” kérdések esetében pedig azt mondhatjuk, hogy ezek „[...] a nők számára a beszédpartnerükre való ráhangolódás, udvariasság, támogatás, nemegyszer a beszélgetés fenntartásának, vagy egy negatív megjegyzés gyengítésének az eszközei” (SIMON 1999: 102).

Egy másik vizsgált szempont az utasítás, felszólítás. Kutatók megállapították, hogy a férfiak és nők más-más stratégiát alkalmaznak akkor, ha valakit fel akarnak

¹ Eredeti megfogalmazásban: „[...] women provide more encouraging feedback to their conversational partners than men do” (HOLMES. *An Introduction to Sociolinguistics*. London: Longman. 1992.)

szólítani egy feladat elvégzésére. Ebben pedig általában a nők bizonyulnak sikeresebbnek. A férfiak gyakran alkalmazzák az ún. „közvetlen felszólítást”. Ezzel szemben a nők „kéreseiket kérdés vagy közös cselekvésre buzdítás formájában fogalmazzák meg” (SIMON 1999: 103). A vizsgált filmben mindkettőre talált példát a tanulmány szerzője. Az is előfordult, hogy a nők mégis felszólító formákat alkalmaztak, ebben az esetben azonban általában tagadó alakokat választottak.

A közhiedelem úgy tartja, hogy a férfiak gyakrabban használnak trágár kifejezéseket, mint a nők, akik általában közvettebb formában fejezik ki negatív élményeiket. A film ezt a nézetet nem támasztotta alá, ugyanis kiderült, hogy ebben a tekintetben (sajnos) nincs különbség a két nem nyelvhasználata között: a nők ugyanúgy káromkodnak bizonyos esetekben, mint a férfiak. Itt lehet megemlíteni egy másik magyar tanulmányt, ami ugyanezzel a problémával foglalkozik. A szerző, SÁRKÁNY ANITA úgy találja, hogy „minden férfi káromkodik, a nők egy része nem, a többség nagyon ritkán” (KISS 1995: 104).

Azt is bebizonyították már a kutatók, hogy a nők sokkal több bókot adnak és kapnak, mint a férfiak. Ha egy nő bókol egy másiknak, az egyáltalán nem feltűnő, inkább mindennaposnak mondható esemény. Ezzel kapcsolatban azt is megfigyelték, hogy a nők általában egymás kinézetét dicsérik, míg a férfiak a másik tulajdonát teszik bókuk tárgyává.

Mint már említettem egy korábbi fejezetben (ld. Hangtan), egy magyar nyelvész, MAGDICS KLÁRA arra a következtetésre jutott, hogy a nők beszéde általában dallamosabb a férfiakénál, és a nők jobban törekednek a szimmetriára, mint az ellenkező nem képviselői. Ez a probléma is előkerül SIMON ORSOLYA tanulmányában, aki a *Négy esküvő és egy temetés* c. film alapján azt a következtetést vonja le, hogy a nők beszéde, hanglejtése dinamikusabb a férfiakénál.

Egy következő szempont a tanulmányban az udvariasság. A tabuszavak és a bókok kapcsán már előkerült, hogy a nőket udvariasabbnak tartják a férfiaknál. A gyengébbik nem képviselői általában jobban odafigyelnek arra, hogy milyen hatást váltanak ki a hallgatóban, ezért többször használják az ún. pozitív és negatív udvariassági kifejezőeszközöket, míg ezzel szemben a férfiak beszéde sokkal inkább tényszerű és lényegre törő.

A szerző legutolsó vizsgálati szempontja a pletyka. Ez megint csak egy olyan terület, amelyet a nőkhöz kapcsol a közhiedelem. Arról van tulajdonképpen szó, hogy a nők gyakrabban fejezik ki érzéseiket és közös értékeiket, és ennek érdekében „már korábban megtárgyalt nyelvi eszközökkel élnek, mint pl. az egyetértés, a rásegítő „ugye” kérdés, a pozitív visszacsatolás vagy egymás szavainak kiegészítése, megisméltése” (SIMON 1999: 105).

Tulajdonképpen ezt minősítik a férfiak pletykálkodásnak, ami náluk azért is olyan nehezen tetten érhető, mert ők társalgásaikban az információátadásra helyezik a hangsúlyt, és az érzelmeknek nagyon kevés szerepet tulajdonítanak.

SIMON ORSOLYA példáját és tanulmányát alapul véve megkíséreltem saját következtetéseket levonni a nemek társalgási stílusában mutatkozó eltérésekre vonatkozóan. A vizsgálat alapjául egy, a közelmúltban készült magyar filmet választottam, ami az *Egy szoknya, egy nadrág* címet viseli. Megtartottam a tanulmány szerzője által használt szempontrendszert (bőbeszédűség; visszaigazolás, visszacsatolás; utasítások, felszólítások; négybetűs és tabuszavak, szleng; bókok; nyomatékosító hangsúly; udvariasság; pletyka), de az elképzelésem az volt, hogy ezeket a szempontokat nem egyesével, hanem négy fő csoporton belül vizsgálom. Ez a három csoport a beszélgetésekben részt vevő személyek neme szerint oszlik meg. Az elsőbe kerültek azok a szituációk, amelyekben férfiak beszélgetnek férfiakkal; a másodikba, amikor nők beszélgetnek azonos nemű társaikkal. A harmadik vizsgált csoportba pedig azok a társalgások kerültek, amelyeknek résztvevői között mindkét nem képviselői jelen vannak. A negyedik vizsgálati csoportot pedig azok a beszélgetések teszik ki, amelyekben két férfi beszélget ugyan, de egyikük női ruhába van öltözve, nőiesen viselkedik, mert szerepe szerint egy nőt kell megformálnia, eljátszania.

Az *Egy szoknya, egy nadrág*² c. vígjáték Sóvári Péter színész története, aki beleszeret gyönyörű kolléganőjébe, Pintér Ibolyába. Ám Ibolya szívére más is pályázik Borsai Lajos rendező személyében. Péter, hogy eltávolítsa választottja környezetéből Lajost, női ruhába bújva eljátssza Borsai mexikói üzlettársának, a szappanoperák koronázatlan királynőjének, Dulcinea de la Rosa-nak a szerepét. A bajok csak akkor kezdődnek, amikor megjelenik a színen az igazi Dulcinea... A nagy lelepleződés pedig nem marad el.

² A film rendezője Gyöngyössi Bence, és a főszerepekben Rudolf Pétert, Bajor Imrét, Oroszlán Szonját és Kéri Kitty-t láthatják a nézők. Az alkotás 2005-ben készült.

Első szempontként tehát azokat a szituációkat figyeltem meg, amelyekben férfiak beszélgetnek azonos nemű társaikkal. Az ilyen jellegű társalgások legtöbbször a téma a női nem, a férfi-nő kapcsolat, egymás ugratása, erőfitogtatás volt. A női nemről folytatott beszélgetések egyik érdekessége az, hogy egymás közötti társalgásban a férfiak hajlamosak olyan megnevezésekkel illetni a környezetükben megforduló hölgyeket, mint például *pimasz kis ragadozó, húsevő növény, hülye tyúk*.

Nagyon gyakori volt az elemzett filmben, hogy a férfi szereplők egymást ugratták. Ez volt a legjellemzőbb Kuplung és Csumpi párbeszédeire (ők az ukrán maffia behajtóinak adták ki magukat), amelyek közül most csupán egyet hozok példának:

„Csumpi: Figyelj, neked mikor halt meg a fodrászod? [*célozva arra, hogy Kuplung végre levágathatná a hosszú haját*]

Kuplung: Amikor megtudta, hogy élve születél, agyvérzést kapott.”

Az is egy érdekesség, hogy a férfiak hogyan szólítják egymást, vagy hogyan beszélnek egy másik férfiról a baráti társaságban. Erre is lehet példákat említeni a filmből. Sóvári ezekkel a nevekkkel illeti ellenfelét, Borsai Lajost: *lúzer, pocok, kertitörpe, mocsok*; sőt amikor már végképp betelt a pohár nála, akkor a következő hosszú kifejezést használja Borsaira: *szemét tetű kis pocok rágcsáló*. Ezekkel a megnevezésekkel valószínűleg a saját felsőbbrendűségét, és az ellenfele iránt érzett ellenszenvet akarja kifejezni. A másik oldalon azonban ott van Borsai, aki szintén felsőbbrendűnek érzi magát Sóvári Péterhez képest, és ezekkel a megnevezésekkel emlegeti őt: *ripacs, ripikém, öcsisajt*.

Most pedig nézzünk meg közelebbről néhányat azon szempontok közül, amelyeket SIMON ORSOLYA is vizsgál a tanulmányában. Az egyik ilyen szempont az utasítás, felszólítás. Tudjuk, hogy férfiak és nők más-más stratégiát alkalmaznak, ha valakit fel akarnak szólítani egy feladat elvégzésére. A férfiak általában az ún. „közvetlen felszólítást” alkalmazzák, ami azt jelenti, hogy egyszerű felszólító módú igealakokat használnak, míg ezzel szemben a nők kéréseiket kérdés, vagy közös cselekvésre buzdítás formájában fogalmazzák meg. Ez így van az *Egy szoknya, egy nadrág*-ban is, és a következő, férfiak szájából elhangzott példamondatok lehet ide sorolni: *Húzd ki Zsiga! Tartsd már fel a kezed!* Az itt előforduló két mondat a közvetlen felszólításra lehet példa. Előfordult olyan eset is, amikor az egyik szereplő (Borsai) úgy szólította fel cselekvésre az alkalmazottját, hogy kijelentő módú

igealakot használt (*Most akkor fölviszed ezt a csokrot a kisasszonynak...*). Ez a megnyilvánulás egyértelműen jelzi azt az alá- illetve fölérendeltségi viszonyt, ami a két szereplő filmbeli státuszából adódóan (főnök és beosztottja) közöttük fennállt.

A közhiedelem szerint a férfiak gyakrabban káromkodnak, mint a nők, és a négybetűs illetve tabuszavak is gyakrabban megjelennek az ő beszédükben. Ez beigazolódni látszik a tárgyalt film alapján, ugyanis szinte csak a férfi szereplők szájából lehetett hallani a következő kifejezéseket: *Be se tudod indítani azt a szart!* vagy *Hogy lehet ilyen buzi módon vezetni?*, *Bassza meg!* stb.

A következő vizsgálati csoportba a nők között folyó interakciókat helyeztem. A nők egymással folytatott beszélgetéseinek fő témái természetesen a férfiak, randevúk és más nők „értékelései” voltak. A tárgyalt filmben két vagy több nő közötti párbeszédre nem sok példát találhatni, mégis a legjellemzőbbek ebben a csoportban a Pintér Ibolya színésznő és menedzsere, Kamilla közötti beszélgetések. A két hölgy közötti kb. 20-25 év korkülönbség magyarázza, hogy Kamilla sokszor az „élet nagy igazságait” osztja meg Ibolyával. Így például a következő megnyilatkozásokban is ez történik:

„Kamilla: Ha egy férfi nem megy el a randevúra, csak akkor lehet neki megbocsátani, ha legközelebb magával viszi a fejére esett téglát, ami miatt nem tudott eljönni.”

„Ibolya: Kamilla, szerinted jelent valamit ez a három csokor?”

Kamilla: Jelent? Más 20 év házasság alatt nem kap ennyit, pedig még főz is!”

Természetesen Ibolya is sokat filozofál, mint ahogy az a következő megszólalásából is kitűnik: „Mért kell nekem mindig olyan pasival összejönni, akivel csak a szakítást lehet gyakorolni?”

Jellemző, hogy a nők nagyon szigorúak tudnak lenni, ha egy másik nő is megjelenik a kiszemelt férfi körül. Ez történik a filmben is, amikor Borsai Lajos életében felbukkan Dulcinea de la Rosa, a mexikói-magyar származású üzlettárs. A gond csak az, hogy először nem az igazi Dulcinea jelenik meg a színen, hanem Sóvári Péter színész öltözik nőnek, hogy eljátsza ezt a szerepet. Ibolya nagyon

csúnyának találja Péter-Dulcinea-t, és így jellemzi Borsai előtt: „Hol lótted ezt a jetit? Egy X-akták válogatáson?”

Azok a beszélgetések bizonyultak a vizsgált filmben a legérdekesebbnek, ahol férfiak és nők vegyesen vettek részt a társalgásban. A közhiedelemmel ellentétben, ezekben a beszélgetésekben nem a nők szólaltak meg többször, hanem általában az ellenkező nem képviselői vitték előre a társalgást. Ez valószínűleg azért van így, mert – mint ahogy az SIMON tanulmányában is megfogalmazódik – a társadalmi elvárásoknak megfelelően a társalgásokban a nők inkább hallgatnak, vagy csak kevesebbszer szólalnak meg. A férfi-nő között folyó társalgásra a következő példát említem:

„[*Ibolya és Lajos a pezsgőfürdőben beszélgetnek*]

Lajos: Tudod, Ibolya nagyon sokan a művészt látják bennem, persze nagyon sokan a férfit is... Tudod? Valahogy megérik bennem a falkavezért, akit követni kell. Megérik bennem az alfahímet.

Ibolya: Aha, főleg a mexikóiak!

Lajos: Jaj, Ibolya, hagyjál már engem ezzel a mexikói nővel. Én tulajdonképpen egy mécses vagyok, akire rárepülnek a lepkék. El tudod képzelni, hogy egy alfahím egy ilyen nővel... Hát el tudod képzelni?

Ibolya: El...

Ebből a beszélgetésből az derül ki, hogy Lajos elég bőbeszédűen nyilatkozik önmagáról, míg Ibolya szinte szóhoz sem jut mellette. Amikor pedig megszólal, az is csupán egy rövid válaszreakció. Egy másik jelenetben, amikor Lajos hosszan ecseteli, hogy milyen szerepet is szánt Ibolyának készülő szappanoperájában, monológjára a színésznő csak ennyivel reagál: „Aha, nagyon eredeti.” Ez teljes egészében megfelel a HOLMES által emlegetett sikeres társalgás maximájának:

„... a vendégek durván két csoportba sorolhatók: vannak a „beszélők” és vannak a „hallgatók”, és a legjobb a 3 beszélő – 5 hallgató arány.”³

(SIMON 1999: 100).

A dolgozatomnak egy korábbi bekezdésében már írtam arról, hogy a nők általában több bókot adnak és kapnak, mint a férfiak. A nők általában egymás kinézetét

³ Eredeti megfogalmazásban: „...guests can be roughly divided into 'shouters' and 'listeners', and the best assortment is three shouters to 5 listeners.” (HOLMES. *An Introduction to Sociolinguistics*. London: Longman. 1992.)

dicsérik, és ez általában mindennaposnak mondható esemény. Ezzel szemben a férfiak a másik tulajdonát teszik bókuk tárgyává. Az *Egy szoknya, egy nadrág* c. filmben azonban ez a feltételezés megdőlni látszik, ugyanis a férfiak részéről rengeteg bók hangzik el a női szereplők irányába. Így például Péter egyetlen jeleneten belül a következő bók-áradattal halmozza el az „igazi” Dulcinea-t: *Maga gyönyörű, maga ellenállhatatlan!* Ugyanígy azonban a nőktől is elhangzik néhány dicséret, de sok esetben nem egy másik nőnek szánják, hanem egy férfinak. Így például a következő jelenetben:

„[Péter színházi előadása után beszélgetnek]

Péter: Hát, köszönöm, hogy eljött.

Dulcinea: Köszönöm, hogy elhívott. Nagyon jó volt. Remek. Tényleg nagyon tetszett.

Péter: Igen?

Dulcinea: Maga nagyszerű színész!”

Az udvariaskodás tehát nem csupán a nők, de a férfiak eszköze is. Ezt azonban nem mindig sikerül megvalósítani. Egy diszkóban játszódó jelenet jó példa az udvariatlan viselkedésre. (Ebben a jelenetben nem az „igazi” Dulcinea szerepel.)

„Kuplung: Na gyere csak, te intézted el a haveromat?

Dulcinea: Az én kis Herkulesem megmutatta, hogy mit tud! Így van Lui?

Lajos: Elnézést kérek, én itt sem voltam.

Dulcinea: Ne szerénykedj, Lui. [Kuplunghoz] Itt volt.

Kuplung: Ne csicseregj, kisanyám, ne csicseregj!

Dulcinea: Micsoda stílus ez!

Lajos: Itt valami félreértés lehet!

Kuplung: Tudod mi a félreértés? Hogy ha letépek a tőgy arcodat, és hazamész, és nem ismer meg a családod! Az a félreértés!

Lajos: Én szerintem meg nyugodtan ülünk le, és beszéljük meg.

Kuplung: Nem ülünk le, mondom, lerúgom az arcodat!

Dulcinea: Ez milyen stílus?

Kuplung: Kussoljál már kisanyám, kussoljál! Lerúgom az arcodat, érted?

És sopánkodhatsz életed végéig, hogy anyád mért nem vágott a szülőszobában a falhoz! Értesz engem?”

Utolsó szempontként pedig meg kell említenem egy nagyon fontos dolgot. A film főszereplője, Sóvári Péter ugyanis céljainak megvalósítása érdekében női ruhába bújjik, hogy eljátssza Dulcinea de la Rosa asszony szerepét. A szerep hitelessége érdekében igazi „nőként” kell viselkednie, ami tulajdonképpen azt is jelenti, hogy Péter megmutatja a nézőknek mindazt, amit ő a nőkről, a nők társalgási stílusáról, viselkedéséről gondol. Azt gondolom, hogy ebben a szerepben nagyon jól tükröződnek mindazok a sztereotípiák, amit az emberek (különösen a férfiak) általában gondolnak a női nemről. Így például számtalanszor olvashattuk már azt a megállapítást, hogy a nők sokat beszélnek, fecsegnek, pletykálnak. Ennek az elképzelésnek megfelelően Péter-Dulcinea is rengeteget fecseg, nagyon bőbeszédű, és rendkívül sokat becéz. A bőbeszédű megnyilvánulásaival van tele tulajdonképpen a film, de most ezek közül csupán egyet írok le példaként.

„[*Lajos és Péter-Dulcinea az utcán sétálnak*]

Dulcinea: Ó Lui, van ennél szebb, mint két szerelmes gerle röppenünk ágról-ágra, kar a karban. Még semmit se tudok rólad. Hányas lábad, milyen zene te hallgatsz? [...]

Lajost számtalan becenévvel illeti, amikkel kedvességét akarja megmutatni. A becenevek közül íme néhány: *mókuspocok, vizipocok, szörpocok, pocok, te csődör, kópé, csibész, matador, te rosszaság, bajuszcsődör*. Mindezekhez még az is hozzájárul, hogy olyan gesztusokat alkalmaz, amelyeket ugyancsak a nőkre jellemzőnek tart. Rengeteget udvariaskodik, kérdez, bókol. A film ezen jeleneteiben tulajdonképpen mindent elmond, amit ő a női nemről gondol.

Az eddig elmondottak alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a két nem képviselői különböző célok elérésére különbözőképpen használják a nyelvet. A férfiakra az ún. „kompetitív”, míg a nőkre inkább a „kooperatív” társalgási stílus jellemző. A nők beszédstílusa egyáltalán nem alárendelt vagy bizonytalan, vannak olyan területek ugyanis, ahol a nők sokkal jobban boldogulnak, mint az ellenkező nem képviselői (a személyközi kapcsolatokban a nők szolidárisabbak, támogatóbbak és konfliktuskerülőbbek, mint a férfiak). A két nem társalgási stílusában már gyermekkorban mutatkoznak különbségek. A lányok például kisebb csoportokba, párokba tömörülnek, és beszélgetésük „együttműködés-orientált”. Ezzel szemben a fiúk bandákat alkotnak, melyek általában hierarchikusan felépítettek, és beszédük „versengés-orientált”. A lányok inkább az egymás közti harmónia megteremtésére

törekcsenek, míg a fiúk gyakrabban használnak parancsoló, felszólító formákat. Ezek a már gyermekkorban megjelenő különbségek a felnőttek nyelvhasználatában is megmaradnak. Felnőtt férfiak gyakrabban kezdeményeznek beszélgetést, mint a nők, és témaválasztásuk jól informáltságuk bizonyítására szolgál. Ezzel ellentétben a nők respektálják egymás témaválasztását; és a nők egymás közti társalgásában mindenki részt vehet, akár egyszerre is beszélhetnek. A férfiak viszont irányítani akarnak, egyedül viszik a szót, miközben a többieknek hallgatniuk kell.

4. A kétnyelvűek nemek szerinti nyelv választása

Kétnyelvűségi helyzetben a nyelvek közötti választást nagymértékben befolyásolja a beszélők neme. A Békés megyei Kétegyházán ilyen kétnyelvűségi helyzet alakult ki, tekintve, hogy a lakosok a román és a magyar nyelvet egyaránt beszélnek. BORBÉLY ANNA arra keresi a választ tanulmányában, hogy melyek azok a tényezők, amelyek befolyásolják ilyen helyzetben a beszélők nyelv választását. A szerző GROSJEAN szempontjait alkalmazza vizsgálatában, aki azt mondja, hogy a nyelv választást befolyásoló tényezők négy csoportját különböztethetjük meg egymástól. Ezek a következők:

- A beszélgetés résztvevői (életkor, nem stb.)
- A szituáció
- A beszélgetés tartalma
- A beszélgetés mint szociális interakció funkciója

BORBÉLY abból indul ki, hogy „a beszélő életkora, neme, és iskolázottsága hatással van a beszélő nyelv választására a különböző beszédhelyzetekben” (BORBÉLY 1993: 74). Általában egyetértenek abban a kutatók, hogy a kisebbségben élő kétnyelvűek a családon belül használják leghatározottabban az anyanyelvüket. A BORBÉLY ANNA által végzett kutatás eredménye viszont az lett, hogy a családon belül (házastársal, illetve gyermekkel történő interakcióban) is nagyon gyakori a román nyelv használata. Érdekes az a megfigyelés, hogy az idős nők a többieknel gyakrabban használják a román nyelvet a magyarral szemben. Ez pedig azt vonja maga után, hogy ezek a nők még a családban is, férjükkel és gyermekeikkel történő

beszélgetés során is a román nyelvet részesítik előnyben. Más beszédhelyzetekben azonban (például a munkahelyen) inkább a magyar nyelvet használják, de itt is megfigyelhető, hogy az idős és középkorú nők sokszor a románt választják a kommunikáció során. Ennek a következő lehet a magyarázata. Ezek a nők a II. világháború után még vagy nem dolgoztak, vagy a faluban működő alacsony fizetést biztosító munkahelyeken vállaltak állást, vagyis megmaradtak a közösségen belül. Ezzel szemben a férfiak már inkább a környező városokban kerestek megélhetést. Ugyanígy a fiatal korosztály is csak a városban tudott igényeinek megfelelő munkát találni, ami mindkét esetben azzal járt, hogy a falusi környezetből kiszakadva és az új szokásokhoz alkalmazkodva a magyar nyelvet használták gyakrabban. Számukra tehát a magyar nyelv a boldogulás feltétele lett.

Megint más helyzetekben (például boltban vagy hivatalban) újra a magyar nyelv dominanciája figyelhető meg. Ebben az esetben a megfigyelések szerint inkább az alacsony iskolázottságú (idősebb) nők részesítik előnyben a magyart a románnal szemben.

A szerző azt a következtetést vonja le, hogy a román nyelv használata általában a falun belüli színterekhez kötődik. A kétegyházi fiatalok pedig sokkal gyakrabban használják a magyar nyelvet az iskolában, a piacon, és az orvosnál, mint az idősebbek.

Azt mondhatjuk tehát, hogy kétnyelvűség helyzetben mindig hatással van a beszélők neme a nyelvválasztásra. Az idősebb nőkre itt is egyfajta konzervativizmus jellemző: ők azok, akik kevesebbszer hagyták el a falujukat, kevesebb „magyar” hatás érte őket, ezért használják a magyar nyelvet ritkábban társalgásaik során.

5. A nyelvi tabu

WARDHAUGH *Szociolingvisztika* c. könyvében utal arra, hogy a különböző nyelvek különböző formák használatát írhatják elő a férfiak és a nők számára. Vannak olyan nyelvek, amelyekben a két nem képviselői időnként más nyelvváltozatokat alkalmaznak. Ennek az lehet az oka, hogy az egyik változat tiltott valamelyik nem számára, azaz tabu. A nyelvi tabu mindenekeelőtt a nőket érintette és érinti: elsősorban nekik nem volt és nem szabad, illetve nem illik bizonyos szavakat, beszédmódot használni. WARDHAUGH így kommentálja a tabuk meglétét:

„A tabuknak gyakran valamilyen rokonsági viszonyhoz, vadászathoz vagy valamilyen vallási szertartáshoz van közük, és az a következményük, hogy kerülni kell bizonyos szavakat, sőt szavakban lévő hangokat” (WARDHAUGH 1995: 286).

A nyelvi tabura említhetjük példaként a mongol nők esetét, akiknek tilos használni a család férfitagjainak (férjüknek, édesapjuknak, fiútestvéreiknek, nagyapjuknak stb.) a nevét. Sőt tilos bármely olyan szót vagy szótagot is kiejteniük, amely nagyon hasonlóan hangzik, mint az előbbieken felsorolt tiltott nevek. Ez a tiltás tehát a szókészletet érinti. Ezen a ponton lehet egy másik példaként megemlíteni a navahó indiánokat, akik Észak-Amerika délnyugati részén élnek. Az illusztráció kedvéért álljon most itt egy angol regényből vett idézet⁴:

„The speaker [...] is the daughter of a murdered man. She is talking to Officer Jim Chee of the Navajo Tribal Police:

‘Last time you were with that FBI man – asking about the one, who got killed,’ she said, respecting the Navajo taboo of not speaking the name of the dead. ‘You find out who killed that man?’⁵

A navahó indiánok között általánosan elfogadott szokás, hogy a halott ember nevét tilos kiejteni. Ez egyértelműen kitűnik a fenti idézetből, ahol a beszélő (nő) olyan szavakkal kerüli el halott apja nevének kiejtését, mint a *the one* és a *that man*.

A tabuval függ össze az is, hogy a férfiak sokkal szabadosabbak a káromkodásban, mint a nők. Ez a téma már előkerült a társalgási stílusban mutatkozó különbségek kapcsán (ld. 3. fejezet), úgyhogy itt nem írok róla részletesen. Legyen elég annyi, hogy ez a világon szinte mindenhol így van. KISS JENŐ írásában egy New York-i vizsgálat statisztikai adatait közli. Álljon most az itt általános tapasztalatként:

„... a férfiak egymás között háromszor annyit káromkodnak, mint a nők, a vegyes csoportokban ugyan jóval kevesebbszer, de kétszer annyit, mint a nők” (KISS 1995: 105).

A nyelvet tehát az emberek nemcsak arra használják, hogy kimondjanak bizonyos dolgokat, hanem arra is, hogy elkerüljék bizonyos dolgok kimondását. Van, amit nem azért nem mondunk, mert nem lehet, hanem azért, mert nem illik. Ebben az

⁴ Tony Hillerman. *Skinwalkers*. Sphere Books Limited, London, 1990, 63.

⁵ Magyar fordításban ez így hangzik: „A beszélő egy meggyilkolt embernek a lánya. Jim Chee rendőrrel beszélget. Legutóbb azzal az FBI-s férfival volt itt, és arról az emberről kérdeztek, akit meggyilkoltak – mondta tiszteletben tartva azt a Navahó szokást, hogy a halott ember nevét kiejteni tabu. Rájöttek ki volt a gyilkos?”

esetben beszélhetünk tehát a tabutémákról. A tabu az egyik lehetőség arra, hogy a társadalom kifejezze: helytelenít bizonyos viselkedésmódokat. Ezért aztán bizonyos dolgok kimondását kerülnünk kell.

6. Egyéb eltérések

Összefoglalva az eddigieket elmondhatjuk, hogy a nyelvi rendszer legalsó szintjétől kezdve, az alaktanon keresztül a szókincs és a társalgási stílus területéig mindenhol találhatunk eltéréseket a két nem nyelvhasználatában. Az első három említett területen (hangtan, alaktan, szókincs) megmutatkozó eltéréseket KISS JENŐ *nemhez kötődő különbségeknek* nevezi. Ezekről akkor beszélhetünk, ha vagy csak a női, vagy csak a férfi nyelvhasználatban előforduló elemeket, jelenségeket vizsgálunk. A férfiak és nők nyelvhasználatában megjelenő eltéréseknek azonban még nincs vége. Mindenképpen meg kell említeni az ún. *nempreferenciás különbségeket* is, amit KISS a következőképpen definiál:

„[Ezek] olyan különbségek, amelyek tendenciaszerűen mutatják, hogy bizonyos nyelvi elemeket, szerkezeteket, jelenségeket, kifejezésmódot a nők vagy a férfiak használnak gyakrabban, részesítenek előnyben” (KISS 1995: 103).

A nempreferenciás különbségek meglétét a két nem eltérő társadalmi munkamegosztásával lehet magyarázni. Az ugyanis, hogy kinek mi a foglalkozása, hogy idejét mi tölti ki elsősorban, nagyban befolyásolja az illető személy nyelvhasználatát. Az egyes szakmák eltérő szó- és kifejezőkészlettel rendelkeznek. Egy korábbi fejezetben már előkerült, hogy vannak kifejezetten női és kifejezetten férfimunkák, amelyeknek a teljes szakszókincsét nem ismerhetik az ellenkező nem képviselői.

Manapság különbségek mutatkozhatnak a hobbik tekintetében is: itt is előfordulnak nemek szerinti eltérések és ebből következően itt is megjelenik a szókincsbeli differenciálódás. A sportot például régebben kifejezetten „férfidolognak” tartották. Ezt támasztja alá az a tény, hogy az ókori első olimpiákon csak férfiak indulhattak, a nők pedig ki voltak zárva az ilyen jellegű eseményekről. A mai napig igaz az, hogy bizonyos sportágak ún. férfisportágak, vagy legalábbis elsősorban azok. Ilyenek például az ökölvívás, a kalapácsvetés, a labdarúgás, a

vízilabda stb. (meg kell említeni azonban, hogy szinte mindegyikben van már női csapat, illetve egyéni versenyző is). Ezzel szemben női sportágként tartják számon a ritmikus sportgimnasztikát, a szinkronúszást stb. Mindebből azt a következtetést tudjuk levonni, hogy a különféle szabadidős tevékenységekhez tartozó szakszókincs tekintetében is előfordulhatnak eltérések a két nem nyelvhasználatában.

Egy érdekes téma a nempreferenciás különbségek tekintetében a viccmesélés. PÁLFI KATALIN végzett ebben a tárgyban kutatásokat és megállapította, hogy a férfiak hasonló korúak társaságában gyakran és szívesen mesélnek vicceket, míg a nők ezt csak szűk barátnői körben teszik. Ennek valószínűleg az az oka, hogy a férfiak általában felszabadultabbak társaságban és több dolgot is megengednek ilyenkor maguknak. Ezt mutatja az is, hogy „az ún. disznó viccek mondását a nők döntő többsége férfi privilégiumnak tartja” (KISS 1995: 104). Az említett szerző felméréséből az is kiderül, hogy a nők saját viccelőadói képességüket csekélyebbre értékelik a férfiakénál. A nyelvi megfogalmazás tekintetében pedig azt a megállapítást tette PÁLFI KATALIN, hogy a nők általában előre megtervezik a mondandójukat, míg az ellenkező nem képviselői hajlamosak kevésbé odafigyelni a viccek nyelvezetére.

Különös dolog, de a becézés tekintetében is mutatkozhatnak nemek szerinti eltérések. Különböző felmérésekből az derült ki, hogy a nőknek kb. 80%-a gyakran, a fennmaradó 20% pedig csak ritkán becéz. Ez az arány a férfiaknál másképpen alakul: az erősebbik nem képviselőinek csupán 50%-a szokott becézni és ők is általában csak akkor, ha kisgyermekkel beszélgetnek.

Végül pedig mindenképpen említést kell tennünk a névadásról, illetve a névhasználatról, mert ebben a tárgykörben is vannak általánosnak mondható különbségek. Így például nyelvész szakemberek kutatásaik során azt állapították meg, hogy a férfiak névízlése sokkal konzervatívabb, mint a nőké. Erre a kérdésre irányult GRÉTSY LÁSZLÓ 1970-ben végzett felmérése, melynek során a szerző egy közvélemény-kutató kérdőív segítségével vizsgálta a névízlést és a névadási szokásokat.⁶ A kitöltött kérdőívek elemzése után azt a következtetést vonta le GRÉTSY, hogy a férfiaknak konzervatívabb a névízlésük, mint a másik nem képviselőinek. Ez abban nyilvánul meg, hogy a férfiak magasabb pontszámmal

⁶ A kutatásban résztvevő személyeknek a kérdőíven szereplő 25 utónévvel kapcsolatban kellett 5-5 kérdést megválaszolniuk. A kérdések a nevek elterjedtségére, területhez kötöttségére, korhoz kötöttségére, szépségére, hangzására kérdeztek rá. A vizsgálati eredmények a Nyelvtudományi Értekezések 1970-es 70. számában megjelent *Utóneveink hangulati változásai* c. írásban olvashatók.

értékelték az olyan, régebbinek mondható magyar neveket, mint a *Márton*, *Elemér*, *Sára*, *Töhötöm*. Ezzel szemben a nők, mint ahogy az a kérdőívből is kiderült, inkább az idegen, kevésbé hagyományos, újszerű neveket részesítették előnyben, így például a *Zorán*-t, a *Dorisz*-t, a *Barbará*-t vagy a *Dóra*-t.

Ugyanerre a következtetésre jutott LACZKÓ KRISZTINA is, aki 1986/1987-ben végzett hasonló jellegű vizsgálatokat. Kutatásainak középpontjába a keresztnévadást helyezte, és arra a kérdésre keresett válaszokat, hogy milyen szubjektív tényezők húzódnak meg a mindennapi névdivat mögött. Hasonlóan GRÉTSY-hez, LACZKÓ is kérdőívek segítségével dolgozott, melyek egy budapesti kórház szülészeti osztályán töltöttek ki a kismamák. Írásában a férfiak névizlésére vonatkozóan azt a megállapítást teszi, hogy az konzervatívabb a nőkénel, és ezt így kommentálja:

„Valóban úgy tűnik, hogy a férfiak nehezebben szakadnak el a hagyománytól, ami egyáltalán nem baj, mert így biztosítva van, hogy nem tűnnek el teljesen a hagyományos, nemritkán patinás nevek”
(Magyar Névtani Dolgozatok 96. (1991): 21).

Egy másik érdekes témakörben, a névátöröklést illetően is figyelemre méltó következtetésre jutottak az ezzel foglalkozók. Kiderült ugyanis, hogy a férfinév átöröklése-átörökítése jóval gyakoribb, mint a női nevéké. LACZKÓ KRISZTINA vizsgálataiból az derül ki, hogy az 1985/86-os években született csecsemőknél él ugyan a névátörökítés hagyománya, de már visszaszorulóban van. Az ekkor világra jött kisfiúk esetében nagyon gyakori volt, hogy második keresztnévként kapták az édesapjuk nevét. Ugyanez a jelenség a lányoknál is előfordult, de jóval ritkábban. A fiúknál az is előfordult, hogy a baba megkapta az édesapja nevét első keresztnévként, és kapott egy második utónevet is, feltehetően azért, mert ugyan erős a családi hagyomány a névátörökítést illetően, de a név nem nyerte meg a szülők tetszését. Természetesen ugyanez a lányok esetében is megfigyelhető, de megint csak jóval ritkábban.

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy a fiúk esetében sokkal erősebben dominál a névátöröklés, melynek okát LACZKÓ abban látja, hogy

„mivel a fiú örökíti tovább a családnevet, úgy gondolják a szülők, hogy a keresztnévvel együtt még inkább megvalósul a kontinuitás” (Magyar Névtani Dolgozatok 96. (1991): 7).

Annak több oka is lehet, hogy a szülők a saját nevüket adják a gyermeküknek. Így például lehetséges, hogy úgy tartják helyesnek, hogy a gyermek a szülő nevét viselje; másrészt a névadás következhet a családi hagyományokból, vagy pedig abból, hogy a szülőnek a saját neve tetszett a legjobban. Míg az anyukák kevésbé tartják fontosnak saját keresztnévük továbbvitelét, addig a férfiak jobban ragaszkodnak a hagyományokhoz – vonta le a végső következtetését LACZKÓ KRISZTINA.

Mivel kíváncsi voltam, hogy a névátörökítéssel kapcsolatban kialakult nézet, ti. hogy a férfiak gyakrabban és szívesebb adják tovább a keresztnévüket valamelyik gyermeküknek, manapság is él-e, vizsgálatot tartottam 53 1988 és 1996 között született gyerekkel. A gyerekek nagy többsége (egészen pontosan az 53-ból 43 fő) 1991/1992-es születésű. Egy részük a hajdúböszörményi Bocskai István Gimnázium tanulója (ők 31-en vannak), míg a megkérdezettek másik fele az ugyancsak hajdúböszörményi Bocskai Néptáncgyűttes Ifjúsági Csoportjának kis táncosai (22 fő). A két csoportot két különböző időpontban kérdeztem meg.

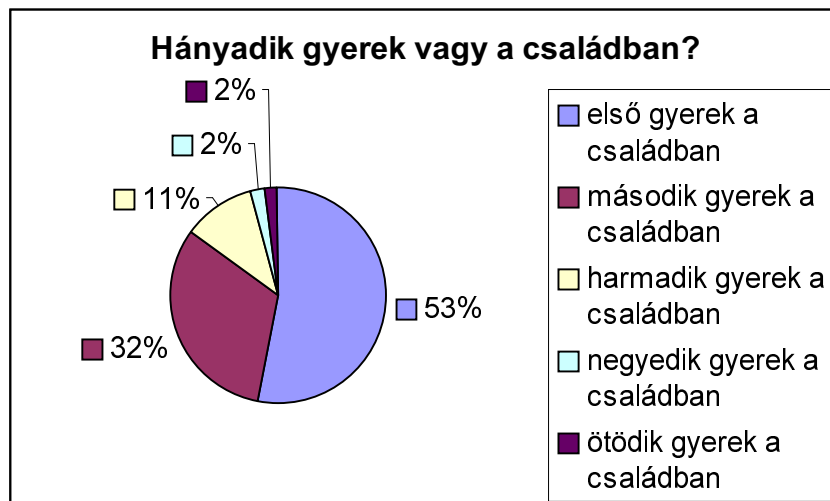
Miután ismertetem velük a vizsgálat okát és céljait, a gyerekeknek a következő kérdésekre kellett válaszolniuk:

- Mindenekelőtt le kellett írniuk a nevüket. Ha előfordult olyan, hogy valakinek egynél több keresztnéve volt, akkor mindkettőt le kellett írnia a papírra.
- Következő lépésként felírták a születési évüket, hogy meg tudjam határozni azt az intervallumot, amibe a megkérdezettek korukat tekintve beleestek.
- Az első „igazi” kérdés az volt, hogy írják le, hányadik gyerekként születtek a családban.
- Majd megkértem őket, hogy születési sorrendben (beleértve magukat is) sorolják fel a családjukban született összes gyermeket. Ha nem volt testvére az illető gyerekeknek, akkor azt feltüntette a lapján.
- A következő kérdés az volt, hogy kapta-e valaki az édesanya keresztnévét a családban? Ha igen, akkor kicsoda?
- Kapta-e valaki az édesapa keresztnévét a családban? Ha igen, akkor ki?
- És végül azt kérdeztem meg, hogy ha nem a szülők nevét viselik, akkor tudják-e, hogy kiről kapták a nevüket (nagy-mama, keresztanya, nagynéni, egyéb rokon)?

A vizsgálati eredményeket egy táblázatban összesítettem, amelyben az összes olyan adat helyet kapott, amire a vizsgálat során rákérdeztem (ld. az 1. táblázatot a

dolgozat végén). Az első oszlopban található a gyerekek nevei abc-sorrendben. Ezt követi a második oszlop, amely a születési éveket tartalmazza. A 3-7. oszlopok mutatják a családban született gyermekek nevét (keresztnevükkel, születési sorrendben). Vastag betűvel azt a gyermeket jelöltem, aki a kérdőívet kitöltötte. Ha valaki kapta az édesanya nevét a családban, akkor azt a 8. oszlopban jelöltem, ha az édesapáét, akkor az a 9. oszlopban található. A 10., és egyben utolsó oszlop arra vonatkozóan tartalmaz információkat, hogy ha a gyerek nem a szüők nevét viseli, akkor tudja-e, hogy kiről kapta a nevét. (Megjegyzem, a legtöbb gyerek erre „nem tudom”-mal válaszolt.)

A látványosabb szemléltetés végett az eredmények összesítéséhez diagramokat használtam. Így például a *Hányadik gyerek vagy a családban?* kérdésre adott válaszokat is egy ábrán keresztül mutatom be. Az eredmények a következőképpen alakultak:

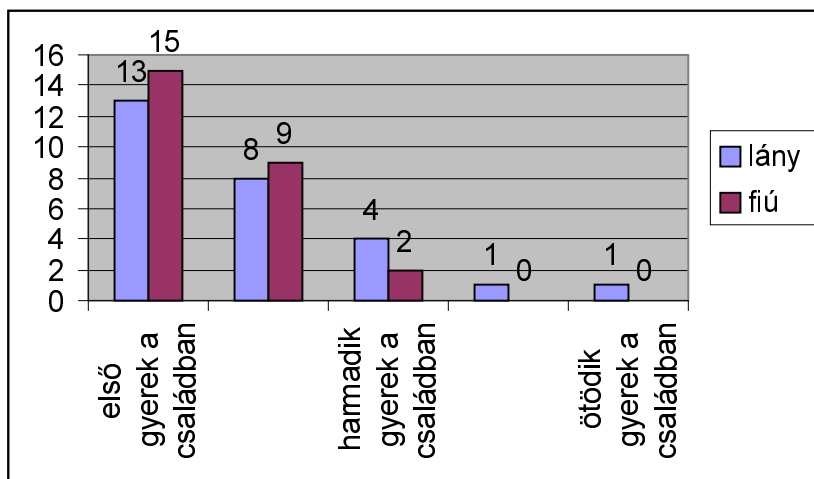

A megkérdezett 53 gyermek közül 28 született első gyermekként, 17-en másodikként jöttek a világra, 6-an harmadik gyerekként, és végül 1-1 megkérdezett jelezte, hogy ő a 4. illetve az 5. gyerek a családban. A nemek szerinti elkülönülés ebben a diagramban nem jelenik meg, ezért azokat számszerű adatokkal adom meg, majd egy másik diagramban közlöm az eredményeket.

- Elsőszülött: 13 lány – 15 fiú
- Második gyermek: 8 lány – 9 fiú
- Harmadik gyermek: 4 lány – 2 fiú
- Negyedik gyermek: 1 lány

- Ötödik gyermek: 1 lány

Diagramban megjelenítve ez így mutat:

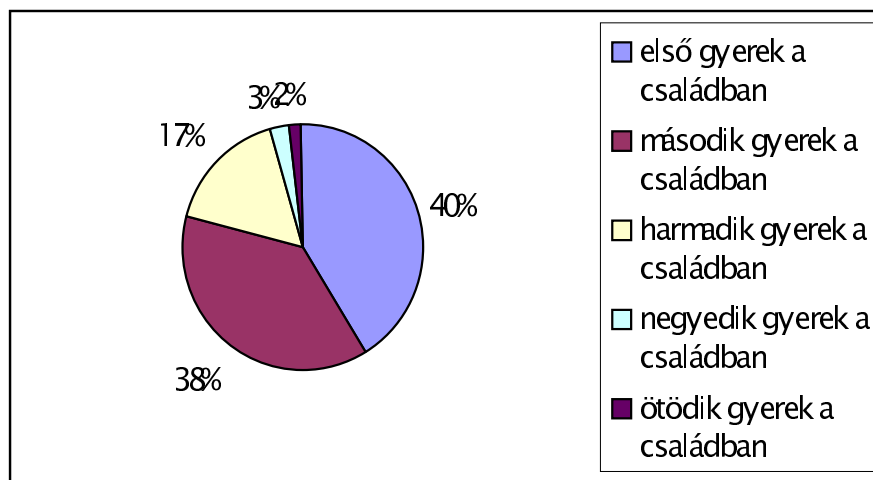

A következőkben pedig azt szeretném bemutatni, hogy a megkérdezett 53 gyermek közül hányan kapták a szüleik nevét első, illetve második keresztnévként. Nézzük először a lányokat! Összesen 27 leány vett részt a vizsgálatomban, akik közül, mint ahogy az az előző táblázatból is kiderül, 13-an első, 8-an második, 4-en harmadik gyermekként látták meg a napvilágot, míg akadt 1 olyan lány, aki negyedik gyerekként született, és egy másik, aki ötödikként. Mind a 27 lányt tekintetbe véve, közülük mindössze 9-en kapták az édesanyjuk keresztnévét, ebből heten első névként, ketten pedig második keresztnévként. Legtöbb esetben az elsőszülött lányoknál fordult elő, hogy az édesanya a saját nevét adta gyermekének (szám szerint 5 esetben), a másodikként született lányok közül csak 3-an tartoznak ebbe a csoportba, míg a család harmadik gyermekeként született lányok közül csupán egyetlen egy kapta az édesanyja keresztnévét.

Lássuk most, hogy mi a helyzet a fiúkkal! A megkérdezett 53 főből 26 a fiú. A 33. oldal tetején található diagramból kiderül, hogy közülük 15-en elsőszülöttek, 9-en második, míg 2-en harmadik gyermekként születtek a családjukban. Az elsőszülött 15 fiúból kilencen kapták az édesapjuk keresztnévét, ebből 7-en első névként, ketten pedig második keresztnévként. A 9 másodikként született fiúgyermekből négy kapta az apa nevét, míg csupán egyetlen esetet találtam a harmadikként született fiúk között, aki az édesapa keresztnévét kapta volna születésekor. Összesítve tehát azt mondhatjuk, hogy a 26 megkérdezett fiúból 14-nek a születési anyakönyvi kivonatában az édesapja keresztnéve szerepel névként. Ez tulajdonképpen az összes

megkérdezett fiúgyermek **53%**-a. Ezzel szemben a vizsgálatban részt vett 27 lánynak csupán **33%**-a kapta az édesanya keresztnévét első vagy második keresztnévként. A kapott eredmények azt bizonyítják tehát, hogy igaz az állítás, miszerint a férfiak szívesebben és gyakrabban adják tovább keresztnévüket valamelyik gyermeküknek, mint a nők.

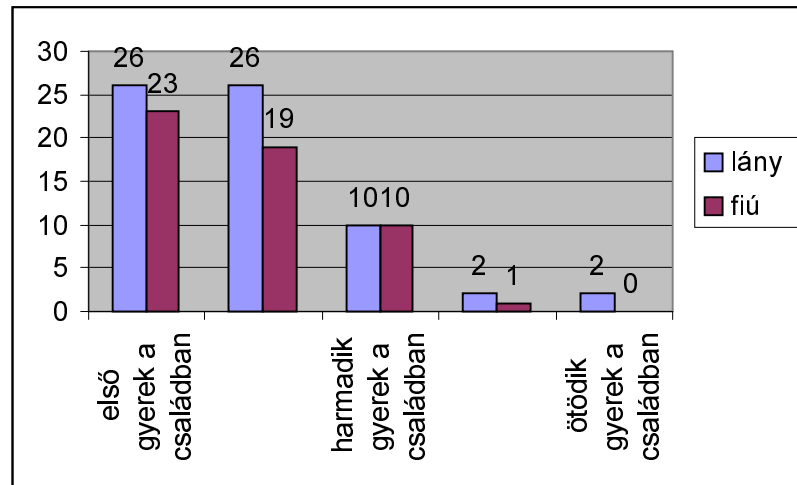
Nem elégedtem meg azonban ezekkel az eredményekkel, és ezért kitágítottam a vizsgálat kereteit, nem csupán a megkérdezett gyerekekre koncentrálva, hanem figyelembe véve az egész családjukat. Ebből a nézőpontból tekintve a dolgot, a következő eredményeket kaptam. A vizsgálatban összesen 49 család vett részt. Azért csak ennyi (az előző 53-as számhoz képest), mert 4 testvérpár vállalta, hogy válaszolnak a kérdéseimre (ebből két ikerpár), és őket értelemszerűen egy családnak vettem. Ebben a 49 családban összesen 53 fiúgyermek, és 66 leánygyermek született (összesen ez 119). A születési sorrendben kialakult végeredményt újból egy diagram segítségével érzékeltetem.

A 119 gyermekből 49 született elsőként, 45 pedig másodikként a családban. 20-an látták meg a napvilágot harmadik gyerekként, 3-an negyedikként, és 2 fő az, aki ötödik gyerekként született a családban. A nemek megoszlása ezen belül a következőképpen alakult:

- Elsőszülött: 26 lány – 23 fiú
- Második gyerek: 26 lány – 19 fiú
- Harmadik gyerek: 10 lány – 10 fiú
- Negyedik gyerek: 2 lány – 1 fiú
- Ötödik gyerek: 2 lány

A szemléltetés kedvéért lássuk ezeket az adatokat egy táblázatban összefoglalva!

A következő lépés megint csak az, hogy megállapítsuk, hányan kapták a szülők nevét ezekben a családokban. Nézzük először a lányokat! Az elsőszülött 26 leánygyermekből 11 kapta az édesanyja nevét saját keresztnévének. Második gyermekként is 26 lány született a megkérdezett családokban; közülük 5-en az anyukájuk nevét örökölték. A harmadikként született leányok közül 1, míg a negyedikként, illetve ötödikként született lányok közül egy sem kapta az édesanyja nevét. Ez összesen **17** eset, ami a teljes lány-csoport **25%**-át jelenti.

Nézzük meg akkor most a fiúkat is! A 23 elsőszülött fiúból 15 lett az édesapa keresztnévére anyakönyvezve. A 19 másodikként született fiú közül 8-an, a 10 harmadikként született közül pedig 3-an kapták az apukájuk keresztnévét. Ez összesen **26** esetet jelent, ami százalékban kifejezve az összes megkérdezett fiú **49%**-át jelenti.

Az eredmények összefoglalásaként elmondhatjuk, hogy a második esetben is minden kétséget kizáróan bebizonyosodott az a feltevés, hogy a férfiak gyakrabban örökítik tovább a keresztnévüket a családjukban, mint a nők.

7. Lehetséges okok és magyarázatok

Az előző fejezetekből világosan kitűnik, hogy milyen sok területen észlelhetünk különbségeket a férfiak és a nők nyelvhasználatában, nyelvi szokásaiban. A jelen fejezet arra vállalkozik, hogy a felmerülő eltéréseket a szakirodalomban előforduló nézetek áttekintésével megmagyarázza. A feladat nem könnyű, mert sokan

sokféleképpen közelítik meg a problémát, úgyhogy én most csak a legjellegzetesebb elképzeléseket veszem számba.

Az egyes nyelvi szinteken megmutatkozó eltérések bemutatásánál már említettem lehetséges magyarázatokat. KOVÁCS ISTVÁN például a bekövetkezett társadalmi, gazdasági és kulturális változásokkal magyarázta azt, hogy a falvakban, városokban fokozottan erősödött a köz- és az irodalmi nyelv hatása. Ez abban nyilvánult meg, hogy a nők egyes szavakban köznyelvi hangokat ejtettek, míg ezzel szemben a férfiak megmaradtak a kettőshangzók használatánál.

A két nem szókincsében mutatkozó eltérésekre többen is próbáltak magyarázatot találni: így például BENIGNY GYULA az eltérő foglalkozási körökre, és arra alapozta elképzelését, hogy a férfiak általában többször hagyták el a falujukat, mint az asszonyok, és így nyilvánvalóan ki voltak téve a falun kívüli, idegen nyelvi hatásoknak.

Több, a témával foglalkozó nyelvész szakember is egyetért abban, hogy a két nem nyelvhasználatában megmutatkozó különbségek általában két fő okra vezethetők vissza. WARDHAUGH így fogalmazza meg álláspontját *Szociolingvisztika* c. könyvében:

„Szerintem a férfiak és a nők beszéde azért különbözik, mert a fiúkat és a lányokat eltérően nevelik, és mert a férfiak és a nők gyakran eltérő szerepeket töltenek be a társadalomban” (WARDHAUGH 1995: 292).

Az egész tehát már gyermekkorban elkezdődik, ugyanis a különböző nemű gyermekeket a szülők másképpen nevelik. A kislányokkal és kisfiúkkal szembeni elvárások társadalmanként különbözhetnek, és akár radikálisan is eltérhetnek egymástól. KISS JENŐ írásában példaként Japánt említi, ahol nagyon fontos, hogy egy nő minden tekintetben nőies legyen: külsőleg, öltözködésében, és természetesen beszédében is. Ha egy nő úgy beszélne, mint egy férfi (és fordítva), akkor nagyon furcsán néznének rá az emberek. Japánban ugyanis „[...] a nyelvi udvariasság területén olyan különbségek alakultak ki, amelyekhez fogható a magyarban nincs” (KISS 1995: 106). A szókinccsel foglalkozó fejezetben már említettem a speciálisan japán személyes névmások esetét. Ezek kialakulásának az lehet az oka, hogy a japán társadalom elvárásai szerint a nőknek a férfiaknál nagyobb fokú diszkrétiségre, udvariasságra kell törekedniük viselkedésükben és nyelvhasználatukban egyaránt.

A szocializációs folyamat során a lányok és a fiúk a nemüknek megfelelő nyelvi és nem nyelvi szokásokat, normákat sajátítják el. Ahhoz, hogy a gyermekek megfelelően fel tudjanak készülni a nemi szerepeikre, mindenképpen szükség van a nyelvre. Nővé vagy férfivá válni tulajdonképpen azt is jelenti, hogy megtanuljuk a nemünknek megfelelő nyelvhasználatot. Arról van szó ugyanis, hogy a nemhez illő viselkedésnek szerves, elengedhetetlen része a nemhez illő nyelvhasználat is.

A különböző nemű gyermekeket, általában a kezdeti időszakban, még nem tudatosan nevelik eltérő módon a szülők. Később azonban már megfigyelhető nemi tudatosság. Gondoljunk csak az olyan dorgálásokra, hogy *egy kislány nem mond ilyeneket!* vagy *ne legyél már ilyen anyámasszony katonája!* Ezek egyértelműen azt mutatják, hogy egy csúnya szó kimondása a lányoknál, vagy a sírás a fiúknál nem illik a társadalom által elfogadott nemi szerepekhez.

Általánosan elfogadott az a nézet, hogy a gyerekek a nyelvet utánzással sajátítják el. Amit tehát környezetükben látnak és hallanak, az fogja meghatározni a későbbiekben a nyelvhasználatukat. Igaz az, hogy a szülők elérő mintákat mutatnak gyermekeiknek. Angol kutatók megállapították, hogy például a különböző tiszteletadási formákat a gyermekek nem a környezetük nyelvi gyakorlatából, hanem szüleik „illemtanóráin” sajátítják el. A tapasztalat azt mutatja, hogy a lányok sokkal gyorsabban sajátítják el a nyelvi készségeket, mint a fiúk. Korábban ezt a velük született biológiai különbségekkel magyarázták, míg manapság már inkább a nyelvi környezetben jelentkező eltérésekre helyezik a hangsúlyt.

A társalgási stílusban megmutatkozó nyelvhasználatbeli különbségekkel foglalkozó fejezetben már előkerült, hogy a lányokat általában gyakrabban szakítják félbe, mint a fiúkat. Ebből a lánygyermekek azt a következtetést vonhatják le, hogy az ő mondanivalójuk nem olyan fontos, mint ellenkező nemű társaiké, és mindez kihatással van a későbbi társalgási stratégiájukra.

De van egy másik oka is annak, hogy a lányok és a fiúk társalgási stílusa különbözik egymástól. Ez pedig nem más, mint az azonos nemű csoportok jellege. A lányok általában kisebb csoportokban, nagyrészt párokban játszanak, míg a fiúk által alkotott csoportokra az erős hierarchia a jellemző. A lányok közötti barátság inkább a közös beszélgetéseken, a fiúké pedig a közös tevékenységeken alapul. A lányok beszédét „együttműködés-orientálnak”, ezzel szemben a fiúkét „versengés-orientálnak” szokták nevezni. Ennek bizonyítékai a következők. A lányok

megtanulják környezetükből, hogy a szavakkal közeli és egyenlő kapcsolat hozható létre és tartható fenn, hogy lehet tapintatosan bírálni a másikat. A fiúk ezzel szemben azt tanulják meg, hogy a beszéd segítségével lehet domináns pozíciót elfoglalni a társaságban. Számos vizsgálat irányult például a különböző nemű gyermekek vitáinak a vizsgálatára. Az eredményeket KISS így foglalja össze:

„A lányok gyakrabban követnek csillapító, enyhítő stratégiát, a fiúk általában keményebb stílusban fogalmazznak. A lányok jobban törekszenek a személyek közti harmónia megteremtésére, a fiúk ezzel szemben hajlamosabbak fizikai erőt alkalmazni konfliktusaik megoldására” (KISS 1995: 109).

Általános az a tapasztalat, hogy a nők egymás közötti társalgásának a mintái eltérnek a férfiakétól. Megfigyelték például, hogy beszélgetés közben a nők előrehajolnak, fejüket egymás felé fordítják, hosszan beszélgetnek ugyanarról a témáról, illetve saját érzelmeikről, kapcsolataikról. A férfiak ezzel szemben hátrahajolnak, amikor beszélgetnek, kerülnek egymás tekintetét, gyakran váltogatják a témákat, és versengenek az anekdoták elmondásában. Ha a társalgás irányítását vesszük figyelembe, akkor itt is tapasztalhatók eltérések a két nem között. A nők tiszteletben tartják egymás témaváltásait, és hajlamosak elnézni a sok beszédet. A nők társalgásában általában mindenki részt vehet, és nem szeretik, ha csupán egyetlen személy uralja a beszélgetést. A férfiak ezzel szemben általában versengenek a dominanciáért, és egy idő után biztosan kialakul közöttük a már sokszor említett hierarchia, amelyben néhányan viszik a szót, a többiek pedig hallgatnak. A férfiak többnyire az egész csoporthoz szólnak, míg a nők inkább a személyközi társalgást részesítik előnyben.

A másik oka annak, hogy a férfiak és a nők beszéde különbözik egymástól WARDHAUGH szerint az, hogy a két nem képviselői eltérő szerepeket töltenek be a társadalomban. A nők általában hosszabb ideig élnek, mint a férfiak, és ez valószínűleg azért van így, mert a nők más szerepeket játszanak a társadalomban, és többnyire másfajta állásokat töltenek be. Hagyományosan a nőkhöz kapcsolt nemi szerepek a következők: anyaság, gyermeknevelés, a háztartás vezetése.

Ma a szociolingvisztikában két megközelítés, illetve ezek ötvözete adhatja a végső magyarázatot. Az első az ún. „dominancia-megközelítés”, ami a férfiak fölé- és a nők alárendeltségével magyarázza a nyelvhasználatbeli különbségeket. Ez azt

jelenti, hogy a társadalom „domináns” alakjainak tekinthető férfiak beszédét sokkal fontosabbnak értékeljük, mint a nőkéét, és kevesebbszer is szakítjuk meg őket, mint az ellenkező nem képviselőit. A második, ún. „különbség-megközelítés” viszont azzal magyarázza az eltéréseket, hogy a férfiak és nők társadalmi szerepükből és helyzetükből adódóan más-más társadalmi csoportokhoz tartoznak, és beszédükben az adott csoport értékei tükröződnek. Ez utóbbi elképzelés figyelmeztet arra, hogy nem szabad a férfiak beszédét normának tekinteni, és ez alapján ítélni meg a nőkéét.

8. Befejezés

Összegzésképpen elmondhatjuk, hogy a dolgozatomban említett vizsgálati eredmények és a különféle magyarázatok maximálisan alátámasztották, hogy lehetnek különbségek a két nem, férfiak és nők nyelvhasználatában. Ezek az eltérések a nyelvi rendszer legalsó szintjétől a szókincsen át egészen a társalgási stílusig mindenhol előfordulhatnak.

Úgy vélem azonban, hogy a női egyenjogúságra való törekvések következtében, ti. hogy manapság a nők is végezhetnek „férfiasnak” mondott munkákat, a nők is lehetnek főnökök, a férfi is otthon maradhat GYES-en, és még sorolhatnánk, ezek a különbségek folyamatosan visszaszorulnak. Itt konkrétan a szókincsben megmutatókozó eltérésekre gondolok, hiszen mióta egy nő is lehet például építész, vagy villamosmérnök, azóta nem mondhatjuk, hogy ezen „férfias” szakmák szókincsében a nők nem járatosak; vagy mivel manapság már nők is bokszolhatnak, vagy vízilabdázhatnak, így tehát ezen sportágak szókincsében sincs már elkülönülés a két nem között.

A nyelvi rendszer majdnem minden területén előfordulhatnak tehát eltérések, ám ezek korántsem olyan radikálisak, hogy befolyásolnák a férfi és nő közötti sikeres kommunikációt.

Felhasznált irodalom

- Bárczi Géza, *A városi népnyelv kérdéséhez*. Magyar Népnyelv III (1941) 73-75.
- Benigny Gyula, *Ismertetések és bírálatok*. Magyar Nyelvjárások 4 (1957) 106-110.
- Borbély Anna, *Az életkor, a nem és az iskolázottság hatása a magyarországi románok román és magyar nyelvválasztására*. Hungarológia 3. 1993. 73-85.
- Grétsy László, *Utóneveink hangulati változásai*. Nyelvtudományi Értekezések 70 (1970) 160-164.
- Hillerman, Tony, *Skinwalkers*. Sphere Books Limited, London, 1990. 63.
- Kiss Jenő, *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest. 1995. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kovács István, *A nemzedéki változások Somoskőújfalu nyelvjárásában*. Magyar Nyelvjárások 2 (1953) 146-153.
- Laczkó Krisztina, *A fővárosi keresztnév-átöröklések hatóerői napjainkban*. Magyar Névtani Dolgozatok 96 (1991).
- Laczkó Krisztina, *Budapesti keresztnévdívat*. Névtani Értesítő 13 (1991) 32-37.
- Magdics Klára, *A magyar nyelvjárások összehasonlító hanglejtésvizsgálata*. Magyar Nyelv 60 (1964) 446-462.
- Márton Gyula, *A rumén nyelvatlasz-munkálatok története és módszere*. Magyar Népnyelv IV (1942) 251.
- Pease, Barbara és Allan, *Illünk egymáshoz? Párkapcsolati ki mit tud*. Budapest. 2006. Park Könyvkiadó.
- Schmidt József, *A nyelv és a nyelvek*. Budapest, 1923.
- Simon Orsolya, *Nemi jellegzetességek és különbségek a hangzó nyelvi kommunikációban – a Four Weddings and a Funeral c. film tükrében*. Modern Filológiai Közlemények. 1999/1. 97-111.
- Szabó Zoltán, *Nemzedékek és nemek szerinti különbségek a kalotaszegi nyelvjárás igeképző-használatában*. Magyar Nyelvjárások 8 (1962) 133-137.
- Végh József, *Társadalmi szempontok a népnyelvkutatásban*. Magyar Népnyelv III (1941) 319-320.
- Wardhaugh, Ronald. *Szociolingvisztika*. Budapest. 1995. Osiris. 282-294.

1. táblázat

Név	Szül. év	1. Gyerek	2. Gyerek	3. Gyerek	4. Gyerek	5. Gyerek	Anya nevét kapta vki?	Apa nevét kapta vki?	Kiról kaptad a neved?
Bácsi Bence	1991	Bence	Brigitta	Balázs	x	x	x	x	
Balogh Alexa	1991	Alexa	Balázs	x	x	x	x	x	énekesnőről
Balogh Erika Kitti	1991	Mária	Andrea	Sándor	Tamás	Erika Kitti	Marica	x	
Berta Judit	1992	Judit	Ágnes	x	x	x	Judit	x	
Bíró Antal	1991	Antal	Olivia	x	x	x	x	Antal	
Debreceni Éva	1992	Bálint	Éva	Gabriella	x	x	x	x	
Debreceni Gabriella	1992	Bálint	Éva	Gabriella	x	x	x	x	
Debreczeni Karola Vanda	1991	Anett	Karola Vanda	x	x	x	x	x	
Dobó Anna Flóra	1995	Nóra	Anna Flóra	x	x	x	x	x	nagymamáról
Dobó Nóra Sára	1993	Nóra Sára	Anna Flóra	x	x	x	x	x	
Dóka István	1988	Ágnes	István	x	x	x	Ágnes	István	
Dombi Mária	1992	Mária	Katalin	x	x	x	Mária	x	
Erdős Ádám	1992	Imre	Ádám	x	x	x	x	Imre	
Gajdán Antal	1990	Ibolya	Antal	Attila	x	x	Ibolya	Antal	
Gajdán Attila	1990	Ibolya	Antal	Attila	x	x	Ibolya	Antal	nagymama testvéréről
Ilyés József	1991	József	Anna	x	x	x	x	József	
Kacsó László	1991	János	László	Zoltán	x	x	x	János	
Katonka Máté	1991	Máté	Sára	x	x	x	x	x	
Kelemen Adrienn	1992	Adrienn	Alexandra	Lajos	x	x	x	Lajos	
Kerekes Dóra Katalin	1991	Dóra Katalin	Szabina	x	x	x	Katalin	x	
Kormos Tímea	1993	Györgyi	Tímea	Gréta	x	x	x	x	
Kovács Dalma	1991	Dalma	Csaba	Klaudia	x	x	x	Csaba	tetszett
Kovács Gábor	1991	Tímea	Gábor	x	x	x	x	Gábor	
Kovács László	1992	László	x	x	x	x	x	László	
Kovács Péter Zsolt	1991	Péter Zsolt	Dávid	x	x	x	x	Zsolt	
Lengyel László	1989	László	Kálmán Sándor	x	x	x	x	Sándor	
Makai Adrienn	1992	Adrienn	Mariann	x	x	x	x	x	
Marmoly Nándor	1991	Nándor	Péter	Emese	x	x	x	x	
Mészáros Zsófia Anikó	1992	Dóra	Zsófia Anikó	x	x	x	Anikó	x	
Molnár Gergő Dávid	1991	Sándor	Gergő Dávid	x	x	x	x	Sándor	
Molnár Levente	1991	Levente	x	x	x	x	x	x	Árpád vezér fiáról
Nagy Alexandra	1991	Alexandra	Balázs	x	x	x	x	x	

Nagy Anikó	1991	Anikó	Tímea	Brigitta	Barbara	Bettina	Anikó	x	
Nagy Anna	1992	Anna	Imre	Éva	x	x	x	Imre	anya neve: Annamária
Oláh Sándor	1990	Sándor	Kinga	x	x	x	x	Sándor	
Pál Erzsébet	1991	Gábor	Erzsébet	x	x	x	Erzsébet	Gábor	
Rab Olga	1992	Olga	Péter	Viktor	x	x	Olga	x	
Rácz Béla	1991	Judit	Béla	x	x	x	Judit	Béla	
Sántha Imre	1991	Imre	x	x	x	x	x	Imre	
Sörös Dóra	1992	Katalin	Anett	László	Dóra	x	Katalin	László	
Sörös Katinka	1991	László	Katinka	x	x	x	x	László	anya neve: Katalin
Szabó Bence	1991	Orsolya	Bence	x	x	x	x	x	
Szabó Gábor	1991	Gábor	Dávid	Gergő	x	x	x	Gábor	
Szabó Péter Ferenc	1991	Péter Ferenc	x	x	x	x	x	Ferenc	
Tóth Beáta	1991	Beáta	Ildikó	Izabella	x	x	Ildikó	x	tetszett
Tóth Erika	1992	Péter	Erzsébet	Erika	x	x	Erzsébet	x	
Tóth Gábor Péter	1989	Mária	Mónika	Gábor	x	x	Mária	Gábor	
Tóth Julianna Viktória	1996	Gábor	Zsuzsanna	Julianna Viktória	x	x	Julianna	Gábor	
Tóth László	1992	László	Adrienn	Tibor	x	x	x	László	
Tóth Viktor	1992	Viktor	Gabriella	x	x	x	x	x	
Tóth Zsuzsanna	1992	Gábor	Zsuzsanna	Viktória	x	x	Zsuzsanna	Gábor	
Török Hajnalka	1991	Julianna	László	Hajnalka	x	x	Julianna	László	szépnek tartották
Várdai Róbert	1991	Viktória	Róbert	x	x	x	x	x	